

Historien om Kain och Abel.

En analys och kommentar av 1 Mos 4.

Tore Jungerstam

December 2016

Historien om Kain och Abel.

En analys och kommentar av 1 Mos 4.

Innehållsförteckning

<i>Förord</i>	<i>i</i>
<i>Lista över förkortningar</i>	<i>ii</i>
<i>1 Inledning</i>	<i>1</i>
1.1 Arbetets syfte samt forskningsfrågor	1
1.2 Metod	2
1.3 Presentation av materialet	3
1.4 Principer för min översättning.....	3
<i>2 Del ett av 1 Mos 4: Kain-Abelberättelsen</i>	<i>4</i>
2.1 Hur har Kain-Abelberättelsen tolkats	4
2.2 Kain-Abelberättelsen och dess relation till Edenberättelsen	4
2.3 Hur är Kain-Abelberättelsen strukturerad?	7
<i>3 Inledningen av berättelsen</i>	<i>8</i>
3.1 Översättning	8
3.2 Struktur	8
3.3 Relationen till Edenberättelsen	9
3.4 Speciella ord och uttryck	11
3.4.1 Jag har format en man med HERRENS hjälp	11
3.4.2 Kain	12
3.4.3 Abel	13
3.4.4 Gudsnamnet	14
<i>4 Scen 1: Kain och Abel framför offer</i>	<i>15</i>
4.1 Översättning	15
4.2 Struktur	15
4.3 Varför accepterade Gud Abels offer, men inte Kains	16

5	<i>Scen 2: Guds varning</i>	18
5.1	Översättning	18
5.2	Kommentar	18
6	<i>Scen 3: Mordet</i>	19
6.1	Översättning	19
6.2	Struktur - som den traditionellt tolkats	19
6.3	Vad gör Kain inledningsvis?	20
6.3.1	Vad är problemet?	20
6.3.2	Förslag ett: "Och han sade" används självständigt	21
6.3.3	Förslag två: "amar" kan betyda förakta eller vara arg på	22
6.3.4	Förslag tre - "amar" kan betyda "se" eller "hålla utkik efter"	24
6.3.5	Förslag fyra - Kain blev bitter	25
6.3.6	Min slutsats	25
6.4	Korrigerad uppfattning om textens struktur	27
7	<i>Scen 4 del ett: Förhör och konsekvens</i>	29
7.1	Översättning	29
7.2	Kommentar över översättning och struktur	30
7.2.1	"Jag visste inte att jag var min broders beskyddare"	30
7.2.2	Parallellismen i "blodet av din broder" - "från marken"	30
7.2.3	Vad innebär konsekvensen HERREN förkunnar - Blir Kain förbannad?	31
8	<i>Scen 4 del två: Kain klagar</i>	33
8.1	Översättning	33
8.2	Kommentar över översättningen	34
8.2.1	Vad var tecknet - en försäkran?	34
8.3	Strukturen för scen fyra som en helhet	36
9	<i>Scen 5: Kain förvisas österom Eden</i>	37
9.1	Översättning	37
9.2	Kommentar	37
10	<i>Kain-Abelberättelsen i min översättning</i>	38
10.1	Berättelsen som helhet	38
10.2	Berättelsen uppdelad i scener	39

<i>11 Del två av 1 Mos 4: Kains genealogi samt Shets födelse</i>	41
11.1 Översikt och arbetsgång	41
11.2 Hur förhåller sig Kains genealogi till Kain-Abelberättelsen	41
<i>12 Kains genealogi</i>	43
12.1 Allmänt om genealogier	43
12.2 Strukturen i Kains genealogi	44
12.3 Kains genealogi jämfört med utombibliska texter	44
<i>13 Översättning</i>	46
13.1 Namnen i genealogin	47
13.2 Varifrån kom Kains fru och vem byggde staden?	47
<i>14 Språkliga variationer i genealogin</i>	50
14.1 Från Chanoch fram till Lemech	50
14.2 Lemech	50
14.3 Lemechs sång	52
<i>15 Kapitlets avslutning</i>	54
15.1 Översättning	54
15.2 Kommentarer över detaljer i avslutningen	55
15.2.1 Namnen Shet och Enosh	55
15.2.2 Gud har utsett en annan säd istället för Abel	55
15.2.3 Hur ska man förstå kapitlets sista mening?	56
15.3 Vilken funktion har 1 Mos 4:25-26?	58
15.4 Variation mellan inledning och avslutning	60

<i>16 Avslutande analyser</i>	63
16.1 Variation av födelseuttryck i hela 1 Mos 4	63
16.2 Struktur och ordfrekvens	65
16.2.1 Struktur och ordfrekvens i Kain-Abelberättelsen	66
16.2.2 Strukturen i Kains genealogi	67
16.2.3 Struktur och ordfrekvens för 1 Mos 4 samt himmelens och jordens toledot.	68
16.2.4 En komparativ analys gentemot skapelse- och Edenberättelsen	70
<i>17 Sammanfattande diskussion</i>	73
<i>18 Översättning av 1 Mos 4 som helhet</i>	75
<i>Litteraturlista</i>	77

Förord

Jag fortsätter att arbeta med mitt främsta intresseområde: den bibliska urhistorien. Jag har i min pro-gradu avhandling analyserat skapelseberättelsen. Efter det har jag analyserat Edenberättelsen och hur den förhåller sig till skapelseberättelsen. Edenberättelsen utgör den första delen av himmelens och jordens toledot och nu går jag vidare till den avslutande delen av himmelens och jordens toledot, 1 Mos 4. Jag benämner 1 Mos 4 historien om Kain och Abel. Den inkluderar Kain-Abelberättelsen, Kains släkttavla samt avslutningen som behandlar Shets födelse. Jag översätter, analyserar samt kommenterar texten. Speciell uppmärksamhet ägnar jag textens struktur samt det i texten som anses problematiskt eller svårt att förstå.

Den här skriften kan läsas med behållning av vem som helst med intresse för den bibliska urhistorien. Det finns hebreisk text i skriften, men jag har försökt skriva så att man varken behöver kunna läsa eller förstå hebreiska. Jag har även lämnat bort de diakritiska tecknen. Det här är ingen akademisk avhandling, här finns t.ex. ingen forskningsöversikt, men den är skriven så att den kan bli till nytta även för akademiska studier. Bl.a. genom den delvis unika grundforskning jag presenterar samt de många referenserna.

Jag hänvisar ibland till den pro gradu-avhandling för teologie magisterexamen jag tidigare skrivit: *"1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte."* Den rekommenderas att läsa om skapelseberättelsen och dess förhållande till andra s.k. skapelseberättelser intresserar. En del av den forskning jag presenterar i den är unik, åtminstone så långt jag känner till. Det gäller även för mitt arbete som fokuserar på Edenberättelsen: *"Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen. En analys av struktur och innehåll."*

Dessa arbeten kan beställas som spiralbunden bok via mig tore.jungerstam@gmail.com eller via SLEF:s förlag. Man hittar dem också digitalt via www.torejungerstam.com. Fler kopior av denna skrift kan fås på samma sätt.

Esse 7 december 2016 Tore Jungerstam

Lista över förkortningar

BDB	Brown, Driver, Briggs Hebrew and English lexicon
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia (5 th rev.ed.)
Bibel 2000	Bibeln. Bibelkommissionens översättning
GT	Gamla testamentet
JQR	The Jewish Quarterly Review
KJV	Bibeln. King James Version
NIV	Bibeln. New International Version
NT	Nya testamentet
SFB	Bibeln. Svenska Folkbibeln översättning
S00	Bibeln. Bibelkommissionens översättning
S17	Bibeln. 1917 års översättning

1 Inledning

1.1 Arbetets syfte samt forskningsfrågor

Det här arbetet är en fortsättning på mina tidigare arbeten vad gäller att analysera och kommentera urhistorien.¹

Syftet med det här arbetet är tredelat:

För det första fokuserar jag på svårförstådda avsnitt eller detaljer där syftet är att kunna ge klarhet i texten eller åtminstone erbjuda olika möjliga tolkningsalternativ. Sätillvida fungerar arbetet även som en kommentar. Jag ämnar ge svar på bl.a. följande frågor:

- Vad sa Kain åt Abel innan mordet?
- Blev Kain förbannad?
- Vad innebar Kains straff?
- Vilket tecken gavs åt Kain som beskydd?
- Vem byggde den första staden, Kain eller Chanoch?

För det andra ämnar jag klargöra hur texten är strukturerad, samt hur författaren använder variationer. Jag fokuserar även på huruvida 1 Mos 4 är en direkt fortsättning av Edenberättelsen eller inte. Bland forskare anser en del att 1 Mos 4 är ett mer eller mindre misslyckat hopplock av texter och berättelser utan inbördes harmoni. Jag kommer att granska huruvida man finner stöd för den uppfattningen eller inte. Av speciellt intresse vad gäller variation är Kains genealogi som omfattar 1 Mos 4:17-24. Genealogier anses vara monotona. Jag ämnar analysera huruvida Kains genealogi är det eller inte.

För det tredje ägnar jag avslutningsvis uppmärksamhet åt hur historien om Kain och Abel harmonierar gentemot det som föregått den, alltså skapelseberättelsen och Edenberättelsen. Enligt dokumenthypotesen hör skapelseberättelsen till P-källan, medan Edenberättelsen och historien om Kain och Abel tillskrivs en annan författare, ofta benämnd ”J”. Jag ämnar göra en avslutande komparativ analys av struktur och andra särdrag i berättelserna för att se om man kan finna spår av en gemensam struktur eller en avvikande sådan berättelserna emellan.

¹ 1 Mos 1:1-11:26. Jungerstam 2013; Jungerstan 2015.

På basis av det ovan sagda riktar jag in mig på följande fem forskningsfrågor:

1. Är 1 Mos 4 en fristående del eller en direkt fortsättning av Edenberättelsen?
2. Är texten i 1 Mos 4 en mer eller mindre misslyckad kombination av texter från olika, inbördes oberoende, källor eller vittnar texten om en omsorgsfullt bearbetad harmonisk helhet?
3. Är språket i Kains genealogi monotont upprepande?
4. Är 1 Mos 4:25-26 en självständig tradition utan förbindelse till vad som föregår verserna eller är verserna en naturlig del av kapitlet?
5. Visar en analys av struktur och särdrag vad gäller skapelseberättelsen i jämförelse med Edenberättelsen och historien om Kain och Abel spår av harmoni eller disharmoni?

1.2 Metod

Den narrativa kritiken fokuserar på en texts litterära kvalitéer och tekniker och accepterar den text man har tillgång till som utgångspunkt för arbetet.² Jag anammar den narrativa kritikens ansats i det här arbetet och använder texten i BHS som grund för min analys. I det här arbetet avses med narrativ kritik³ den förståelse forskare som Alter, Bar-Efrat, Berlin, Fokkelman, Licht, Mettinger och Sternberg ger uttryck för i sina respektive verk.⁴

Jag följer dock inte den metodens principer fullt ut såtillvida att jag tillåter mig att ägna uppmärksamhet även åt hur textens komposition passar in i dokumenthypotesens teorier. Jag arbetar utgående från den text som finns att tillgå för att klargöra om jag finner stöd för att texten i BHS är en logiskt sammanhängande och välkomponerad helhet eller inte. Mer om detta i nästa kapitel.

Relevant forskning diskuteras i samband med behandlingen av varje enskild fråga. Jag ägnar speciellt intresse åt frågor där forskare uttrycker motstridiga åsikter i avsikt att med hjälp av kompletterande egen forskning kunna förkasta eller bekräfta någon av de teorier som förs fram.

Jag kommer att använda termen ”författare” med avseende på honom eller dem som ansvarar för den version som finns i BHS. Gällande 1 Mos 4 har jag gjort en egen översättning. I övrigt anger jag de översättningar jag använder.

² Alter & Kermode 1990, 1–6; Walsh 2009, xii.

³ Begreppet ”litteratur kritik” kan även användas. Sternberg (1987, 1–7) talar om ”literary approach”.

⁴ Alter 1981, 2004; Berlin 1985, 1994; Licht 1986; Sternberg 1987; Fokkelman 1991; Mettinger 2007; Bar-Efrat 2008.

1.3 Presentation av materialet

Innehållet i 1 Mos 4 och dess bakgrund har tolkats mycket olika. Cassuto skriver att många forskare menar att de ser spåren av en komplicerad process där olika extrakt från olika skrifter utan inbördes relation förts samman i en editeringsprocess som misslyckats och resulterat i ett sådant hopkok som inte kan stamma från en enskild författare eller redaktör.⁵ Den här synen har bl.a. Gunkel och delvis också Westermann.⁶ Vilka verser som härstammar från vilken författare, källa eller redaktör är man dock inte överens om.⁷

Cassuto motsätter sig den synen och hävdar motsatsen, nämligen att 1 Mos 4 är en briljant komponerad helhet som är tätt sammanlänkad med Edenberättelsen som föregår 1 Mos 4. Kapitlet utgör samtidigt avslutningen av himmelens och jordens toledot som inleddes i 1 Mos 2:4. Efter att jag analyserat 1 Mos 4 och avslutningsvis himmelens och jordens toledot som en helhet hoppas jag ha funnit stöd för endera ståndpunkten jag presenterat ovan.

Det finns olika enheter i 1 Mos 4. Först kommer det jag benämner Kain-Abelberättelsen, som omfattar 1 Mos 4:1-17. I den berättelsen kan man avskilja 1 Mos 4:1-2 som en inledning. Sedan vidtar Kains släkttavla som omfattar 1 Mos 4:17-24. Släkttavlan avslutas med Lemechs sång i 1 Mos 4:23-24. Sedan avslutas kapitlet med att Sjet föds och inledningen av hans genealogi ges i 1 Mos 4:25-26. De sista två verserna, som kan ses som en avslutning avspeglar inledningen, alltså 1 Mos 4:1-2. Jag behandlar kapitlet struktur mer ingående senare.

Jag behandlar först Kain-Abelberättelsen varefter jag analyserar Kains släkttavla och sist kapitlets avslutning. Därefter analyserar jag 1 Mos 4 som helhet och sist himmelens och jordens toledot som en helhet.

1.4 Principer för min översättning

I min översättning strävar jag inte efter en svenska som är så modern som möjligt. Istället prioriterar jag grundtextens formuleringar, ordval och ibland även ordföljd. Det är dock omöjligt att återge texten så att den gör den hebreiska texten rättvisa. För att i någon mån råda bot på detta försöker jag återge nyanser och alternativ m.h.a. fotnoter. Att återskapa grundtextens alla nyanser, ordlekar, lek med ords olika betydelser, s.k. paronomasi är en omöjlig uppgift. Men jag tror att min översättning nog kan erbjuda nya perspektiv och en och annan aha-upplevelse.

⁵ Cassuto (1998, 193-195) ger en översikt över de punkter av inkonsistens man ansett finns i 1 Mos 4. Cassuto ger dem också alla ett svar.

⁶ Westermann 1994, 323; Gunkel 1997, 40-41.

⁷ Cassuto 1998, 193.

2 Del ett av 1 Mos 4: Kain-Abelberättelsen

Jag fokuserar först på Kain-Abelberättelsen. Med Kain-Abelberättelsen avser jag 1 Mos 4:1-16. Därefter går jag över till Kains genealogi.

2.1 Hur har Kain-Abelberättelsen tolkats

Liksom skapelseberättelsen och Edenberättelsen är även Kain-Abelberättelsen som helhet unik i den litteratur från den antika främre orienten man känner till.⁸

Det har funnits två huvudlinjer vad gäller tolkningen av berättelsen. Den första tolkningen, som var allenarådande ända fram till slutet av 1800-talet, var att berättelsen var om två individer, Kain och Abel. Sedan Wellhausens dagar har en annan tolkning varit vanlig bland protestantiska forskare, nämligen en kollektiv tolkning som i bakgrunden såg en konflikt mellan två livsstilar, herdens och jordbrukarens.⁹ Men som Hamilton påpekar var inte konflikterna fordom mellan jordbrukare och nomader, utan mellan urbana jordbrukssamhällen med sina hjordar och andra fria nomadfolk med sina hjordar. Westermann hänvisar bl.a. till Cassutos kritik när han konstaterar att det i texten saknas stöd för den kollektiva tolkningen. Den kollektiva tolkningen har inte heller fått fäste i den katolska eller judiska forskartraditionen. Jag instämmer med forskare som Westermann, Hamilton och Cassuto vad gäller deras bedömning att empirin entydigt stöder den individuella tolkningen. Jag anser därför, liksom de nämnda forskarna, att den kollektiva tolkningen kan förkastas.¹⁰

2.2 Kain-Abelberättelsen och dess relation till Edenberättelsen

Relationen mellan Edenberättelsen och Kain-Abelberättelsen är omtvistad i den akademiska forskningen. Åtminstone vad gäller huruvida Kain-Abelberättelsen ursprungligen var en historia fristående från Edenberättelsen, som senare fogades till Edenberättelsen, eller om Kain-Abelberättelsen är en naturlig fortsättning på händelserna i Edenberättelsen och att berättelserna hör ihop.¹¹

⁸ Westermann 1994, 315; Cassuto 1998, 179; Jungerstam 2013, 81-88; Jungerstam 2015, 84.

⁹ Så t.ex Gunkel 1997.

¹⁰ Hamilton 1990, 222. Westermann 1994, 282-284, 286-287, 293-294, 317; Cassuto 1998, 179-183; 203.

¹¹ Hamilton 1990, 219.

Det finns enligt Westermann ändå en bred konsensus om att berättelserna i den form de nu är otvivelaktigt hör ihop. Kain-Abelberättelsens struktur och innehåll påminner starkt om den i Edenberättelsen, åtminstone den del av Edenberättelsen som finns i 1 Mos 3. Westermann säger att det är bortom allt tvivel att författarens avsikt varit att Kain-Abelberättelsen och Edenberättelsen ska korrespondera.¹²

Westermann lyfter fram den nära parallellen till 1 Mos 3 bl.a. vad gäller att det endast är vid dessa båda tillfällen i urhistorien som Gud fungerar som domare och rättskipare på detta direkta sätt. Likhet finns även i strukturen. Förhören följer samma mönster. Liksom efter syndafallet i Eden är det dags att möta konsekvenserna direkt efter fallet. Liksom Adam och Eva vill Kain inte ta ansvar.¹³

Ett starkt argument för att de här två berättelserna länge hört ihop i en enhet är även att typiska uttryck eller gemensamma drag i handlingen återkommer i vardera berättelsen. Kain-Abel berättelsen tar upp den inre dynamiken i Edenberättelsen bl.a. genom att nyckelord och teman repeteras och varieras. Man kan nämna frestelse, begär, konflikt, brott, straff och exil österom Eden. Nedan följer en förteckning över gemensamma drag i nämnda berättelser:¹⁴

1. Adam och Eva ”visste” att de var nakna¹⁵ och Adam ”kände” sin fru¹⁶. Samma ord används i hebreiskan.¹⁷ Därutöver används även samma ord i ”kunskapens” träd. Ordet förekommer sex gånger i olika betydelser och form i Edenberättelsen.
2. I Edenberättelsen sägs att Eva vill råda över mannen men mannen ska råda över henne. Exakt samma unika och svårförstådda uttryck återkommer i Kain-Abelberättelsen där det är synden som åtrår men mannen (Kain) som ska råda över den.¹⁸
3. En tydlig varning, direkt från HERREN¹⁹, förekommer ”fallen” i bägge berättelserna.
4. Centralt i berättelserna förekommer ett ”fall”. Den förbjudna frukten äts och brodern mördas.
5. I Kain-Abelberättelsen frågar HERREN: ”Var är din broder” vilket ekar Edenberättelsens ”Adam, var är du?” Samma frågeord används i bägge fallen.
6. I bägge berättelserna förekommer en ”rättegång” efter fallet.
7. Vad har du gjort? Återklingar Guds fråga till Eva efter syndafallet.²⁰

¹² Westermann 1994, 285-286, 318.

¹³ Westermann 1994, 303.

¹⁴ Wenham 1987, 99, 106; Hamilton 1990, 227-228; Westermann 1994, 285-286, 304; Cassuto 1998, 186; Fishbane 1998, 27.

¹⁵ 1 Mos 3:7.

¹⁶ 1 Mos 4:1.

¹⁷ Roten ”jada” יָדָע.

¹⁸ 1 Mos 3:16; 1 Mos 4:7.

¹⁹ När jag skriver HERREN avser jag Guds namn JHVH.

²⁰ מַה-עָשִׂיתָ 1 Mos 3:13.

8. I bägge berättelserna konverserar HERREN och vill att människan ska berätta vad som hänt genom att ställa retoriska frågor.
9. Konsekvenser proklameras av HERREN efter ett förhör.
10. Adam respektive Kain förbannas från marken – utestängs från en del av dess välsignelser.
11. Människan själv förbannas inte trots sitt brott. Efter att HERREN proklamerat vilka konsekvenserna blir ger han dem sitt beskydd. Han klär Adam och Eva medan han ger sin speciella försäkran som beskydd åt Kain.²¹
12. I scenen efter brottet återkommer många ord från Edenberättelsen, t.ex. ”veta” (jada), beskydda (shomer)²², förbannad (aror)²³, jord (adama), driva ut (garash).
13. Marken är ett annat ord som sammanbinder Eden- och Kain-Abelberättelsen. Det förekommer sju gånger i Edenberättelsen och sex gånger i Kain-Abelberättelsen. Människan ska bruka marken, få den att blomstra. Men nu har denna mark blivit vittne till det första mordet och blodet från Abel ropar från marken.
14. I bägge berättelserna förekommer uttrycket att ”gömma sig/vara gömd” för HERRENS ansikte. Verben som används är dock olika.
15. I bägge berättelserna förvisas människan österom Eden, bort från HERRENS närhet. Samma ord används i hebreiskan.

Jag noterar också att Edenberättelsen avslutas med att Adam och Eva stängs ut från Livets träd och Kain-Abel berättelsen inleds genom att nämna Evas namn – som betyder ”den som ger liv/livgivarska” och texten beskriver sedan hur hon ger liv åt en ny man.²⁴

Wenham noterar att man i den helhet som himlens och jordens toledot utgör ser en klar utveckling.²⁵ Edenberättelsen startar i en harmonisk situation. Genast i Kain-Abel berättelsen finns dissonans när Kains offer inte accepteras. Eva måste övertalas och lockas av ormen innan fallet, Kain varnas av HERREN själv. Efter brottet så accepterar Adam och Eva följderna utan att protestera, medan Kain protesterar och klagar. Det finns alltså en tydlig utveckling mot det sämre.²⁶

²¹ Jungerstam 2013, 67. Se kapitel 7.2.3 och 8.2.

²² Skall jag bevara/ta hand om? Återklingar från det bud Adam och Eva en gång fick: att bevara, *shomer*, Edens trädgård: *Ja, så tog HERREN Gud mannen och placerade honom i Edens trädgård för att bruka och bevara den.* (1 Mos 2:15).

²³ 1 Mos 3:14.

²⁴ Namnet *חַוָּה* Chavah som försvenskats till Eva kan vara en primitiv form av det hebreiska ordet för att leva. I piel-form är betydelsen ”att ge liv”. Hamilton 1990, 205-206.

²⁵ Alltså 1 Mos 2:4-4:26.

²⁶ Wenham 1987, 100.

När jag använder begreppet ”toledot” avser jag de helheter som är tydligt markerade i 1 Mosebok.²⁷ Den första toledoten, som alltså är ”himmelens och jordens toledot”, utgörs av 1 Mos 2:4-4:26.²⁸

2.3 Hur är Kain-Abelberättelsen strukturerad?

I skapelseberättelsen är strukturen tydlig med en inledande introduktion varefter berättelsen är uppdelad i sex skapelsedagar varefter en avslutning avrundar berättelsen. Introduktionen och avslutningen formar ett vackert *inclusio*.²⁹ Edenberättelsen inleds med en introduktion varefter sju språkligt identifierbara scener följer. Vad gäller hur den första delen av 1 Mos 4 är strukturerad så finns här också flera likheter med Edenberättelsen. I båda berättelserna finns ett centralt, mycket kortfattat beskrivet, brott som föregås av en varning och efterföljs av ett förhör där konsekvenser uttalas.

I Kain-Abelberättelsen finns en inledning varefter följer fem scener enligt schemat nedan. Man bör notera att inledningen av 1 Mos 4 avspeglas först i slutet av kapitlet. Det sista som berättas i 1 Mos 4 är nämligen att:

Adam kände åter sin hustru, och hon födde en son som hon gav namnet Set. Hon sade: "Gud har gett mig en annan avkomling i stället för Abel, eftersom Kain dödade honom."²⁶ Också Set fick en son och han gav honom namnet Enos. Vid den tiden började man åkalla HERRENS namn. (SFB)

Till detta återkommer jag när jag diskuterar strukturen för hela kapitel fyra. Som följer presenterar jag en tabell som synliggör strukturen för Kain-Abelberättelsen.

	Vers 1-2	Inledning	Adam och Eva + Kain och Abel
Scen 1	Vers 3-5	berättelse	Kain och Abel
Scen 2	Vers 6-7	dialog	Kain och HERREN
Scen 3	Vers 8	berättelse	Kain och Abel (mordet)
Scen 4	Vers 9-15	dialog	HERREN och Kain
Scen 5	Vers 16	berättelse	Kain

Jag noterar i likhet med Wenham en kiastisk struktur, med mordet i central position.³⁰ Mordet föregås av HERRENS varning. Efter brottet följer ett längre avsnitt där HERREN frågar ut och meddelar konsekvenser. Man bör notera hur kortfattat mordet beskrivs och hur lång scen fyra där konsekvenserna förkunnas är. Den är ensam lika lång som de övriga fyra scenerna tillsammans. Ett liknande mönster fanns i Edenberättelsen där syndafallet beskrivs mycket kortfattat och den efterföljande scenen där följderna proklamerats är den längsta.³¹

²⁷ De 11 toledot-formlerna återfinns i 1 Mos 2:4; 5:1; 6:9; 10:1; 11:10; 11:27;25:12; 25:19; 36:1; 36:9; 37:2. Laato 2002, 130; Jungerstam 2013, 2.

²⁸ Eller Himmelens och jordens ”fortsatta historia” som SFB översätter toledot.

²⁹ Jungerstam 2013, 61-66.

³⁰ Wenham 1987, 99. Även Westermann (1994, 285) ser mordet som klimax.

³¹ Jungerstam 2013, 52-55.

3 Inledningen av berättelsen

Inledningen presenterar i snabb takt de två huvudpersonerna i berättelsen, Kain och Abel, samt deras inriktning i livet. Förutsättningarna för den egentliga berättelsen ges.

3.1 Översättning

וְהָאָדָם יָדַע³² אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ

וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה:
וַתִּסְקֶף לִלְדֹת אֶת אָחִיו אֶת הָאֵל

וַיְהִי הָאֵל רָעָה צָאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

Men mannen hade haft³³ umgänge med Eva, sin kvinna.³⁴

Och hon blev havande och födde Kain

Och hon sa: ”Jag har format en man med HERRENS hjälp”

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel

Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken

3.2 Struktur

Inledningen inramas av två meningar i perfekt, som ger information om vad som hänt innan respektive efter inledningens berättande del. Den berättande delen består av de tre centrala raderna. Handlingen i inledningen fokuserar helt på Eva och att hon föder två söner.

³² Ordet är i perfekt.

³³ Eftersom verbet är i perfekt kan man översätta både med imperfekt och pluskvamperfekt, ”hade” eller ”hade haft”.

³⁴ Det jag anger med fet stil är meningar där perfekt eller den typiska wajehi-formen används. Detta är kännetecken för information som ges vid sidan av berättelsens röda tråd. Man får alltså information om något som hänt en obestämd tid innan berättelsen fortsätter, eller något som sker parallellt med berättelsens handling. Berättarformen är imperfekt konsekutiv, alltså wajjiqtol-formen. Se Jungerstam 2013, 9.

Den första meningen, där perfekt används: ”*Men mannen hade haft umgänge med Eva*” ska alltså förstås som en kort introduktion till vad som följer. Den upplyser läsaren om vad som har hänt innan berättelsen fortsätter. Detta kan alltså, men behöver inte, förstås som någonting som redan hade skett i Edens trädgård.³⁵

Inledningen har en kiastisk struktur.³⁶ Den inleds med att berätta om att Kain föds, därefter Abel, sedan Abels yrke och sist Kains, Alltså: Kain – Abel – Abel – Kain.

3.3 Relationen till Edenberättelsen

Kain-Abelberättelsen är definitivt en egen helhet men den är samtidigt en direkt fortsättning på Edenberättelsen som slutar såhär:

Så sände HERREN Gud henne från Edens trädgård för att bruka den mark varifrån hon tagits. Ja han drev ut människan.

Och han placerade österom Edens trädgård keruberna och det flammande svärdet som oupphörligen svingas för att bevaka vägen till livets träd.

Uttrycket - Eva, sin kvinna – återspeglar uttrycket i 1 Mos 3:20 när Adam namnger henne. I slutet av kapitel tre hade paret blivit utestängt från livets träd. Men toledoten går vidare genom att berätta att: mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna.

Varför nämns kvinnans namn, men inte mannens?³⁷ Ett svar på den frågan kan betydelsen av Eva ge. Namnet betyder livgiverska eller att ge liv.³⁸ Ja, paret var utestängt från Edens trädgård och livets träd, men de var inte förskjutna av Gud och livgiverskan ger nu liv genom parets intima umgänge. Berättelsen och livet går trots allt vidare.

En annan förklaring kan vara att författaren varierar språket i texten. Om man jämför 1 Mos 4:1 med 1 Mos 4:25 kan man notera att i 1 Mos 4:1 nämns inte Adams namn, men nog Evas, medan i 1 Mos 4:25 nämns Adams namn, men inte Evas.³⁹

³⁵ Den kan översättas som perfekt, pluskvamperfekt, imperfekt eller t.o.m. presens eller futurum beroende på sammanhanget. Men perfektformen används inte som berättarform, den för inte handlingen vidare utan ger bakgrundsinformation eller berättar om nånting som sker parallellt med berättelsens röda tråd. Se t.ex. Amit 2001, 33; Walsh 2001, 155–157; Heller 2004, 429–431; Mettinger 2011, 80, 87–89.

³⁶ Vilket noteras av bl.a. Wenham 1987, 103; Westermann 1994, 294; Cassuto 1998, 204.

³⁷ I ordet för ”mannen” ingår nog ”Adam”. I hebreiskan står det här i bestämd form och översätts därför mannen istället för Adam.

³⁸ Namnet חַוָּה, Chavah, som försvenskats till Eva kan vara en primitiv form av det hebreiska ordet för att leva. Det som förvirrat forskare är att liv på hebreiska har mittenvokalen yud och därför har en mängd alternativa etymologier sökts. Men ökad kunskap från empirin har lett till att man tack vare Ras Shamra texterna och ugaritiskan vet att vokalen yud används endast Qal-formen. I piel används vokalen w. I piel-form är betydelsen ”att ge liv”. Samma gäller i feniciskan. I det här sammanhanget kan man också översätta ”livgiverska”. Namnet är ytterligare ett tecken på att berättelsen och texten är mycket gammal. Hamilton 1990, 205-206.

³⁹ Tillsammans bildar 1 Mos 4:1-2 och 1 Mos 4:25-26 ett inclusio. Jag behandlar detta i kapitel 15.3.

Man bör även notera att alla ord i denna korta introduktion: ”*men mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna*”⁴⁰, återfinns i Edenberättelsen. Den här tekniken används för att knyta samman olika enheter som hör ihop och betecknas ”sammanlänkning” eller *concatenatio*.⁴¹ Den här tekniken används även för att knyta samman Edenberättelsen med skapelseberättelsen.⁴²

I svensk översättning blir sammanlänkningen inte lika tydlig eftersom roten *jada*⁴³ används för att uttrycka intimt umgänge. Men det är alltså samma ord som återfinns i ”*kunskapens*” träd. Roten betyder vanligen veta eller kunna och förekommer sex gånger i Edenberättelsen.⁴⁴

Att verbet används i den här betydelsen är mycket ovanligt.⁴⁵ Det sker förutom i detta kapitel, då det förekommer tre gånger, endast vid tre övriga tillfällen i 1 Mosebok. Utöver det förekommer det i samma betydelse endast tre gånger i hela GT.⁴⁶

Förutom i 1 Sam 1:19 förekommer uttrycket i mycket negativa sammanhang. Vid två tillfällen handlar det om homosexuell våldtäkt, eller önskan om sådan.⁴⁷ Knappast är det en tillfällighet, kanske är valet av ord gjort så att tankarna ska gå till den toledot då synden bröt in i skapelsen?⁴⁸

Efter den korta introduktionen tar den egentliga handlingen vid i och med att berättarformen imperfekt konsekutiv dyker upp i nästa mening: *Och hon blev havande och födde Kain*. Här återfinns ”bli havande” och ”föda” som även fanns som ett par i 1 Mos 3:16⁴⁹.

Jag noterar att sedan Eva skapades har det varit hon som varit mera aktiv och den som talat mest. Kain-Abelberättelsen fortsätter på samma sätt. Det är Eva som blir havande, det är hon som föder, det är hon som yttrar sig efter födelsen av det första barnet.

I den sista meningen i introduktionen används inte heller berättarformen utan endast perfekt och particip. Den ger alltså information som inte för handlingen framåt, den informerar i det här fallet om vad som hände sen – efter att sönerna fötts:

Och Abel blev en vårdare av hjorden⁵⁰ medan Kain blev en brukare av marken

⁴⁰ וְהָיָה אִתָּהּ וְהָיָה אִתָּהּ

⁴¹ Dorsey 1999, 19.

⁴² För en analys av hur skapelseberättelsen är sammanlänkad med Edenberättelsen se Jungerstam 2015, 14-17.

⁴³ יָדָה

⁴⁴ 1 Mos 2:9, 17; 3:5 x 2, 7, 22.

⁴⁵ Westermann (1994, 288) och Wenham (1987, 100-101) hävdar felaktigt att det är vanligt. Samma felaktiga uppfattning uttrycks som en not i SFB. Verbet är vanligt och förekommer hundratals gånger i GT i betydelser som ”veta”, ”kunna” osv.

⁴⁶ 1 Mos 19:5, 8; 38:26; Dom 19:22, 25; 1 Sam 1:19.

⁴⁷ 1 Mos 19:5; Dom 19:22.

⁴⁸ 1 Mos 19 handlar om Sodom och Gomorra, 1 Mos 38 om Juda och Tamar och i Domarboken är sammanhanget där en levit och hans biustru attackerades av ondskefulla män och den sorgliga historien slutar med att biustrun utelämnas, våldtas och dör.

⁴⁹ Jag skall göra din möda stor när du blir havande. Med smärta skall du föda dina barn. (SFB)

⁵⁰ Vårdare eller övervakare av hjordar är en ordagrann översättning. ”Keeper of flocks” alltså en boskapsherde. Något ord för får finns inte. Se t.ex Hamilton 1990, 218.

Man kan notera att brukare av jorden återklingar uttrycket i slutet av Edenberättelsen (1 Mos 3:23) :

Så sände HERREN Gud henne från Edens trädgård för att bruka den mark varifrån hon tagits.

Detta specifika uttryck används endast här i toledot ett, en gång i Edenberättelsen och en gång här i berättelsen om Kain och Abel.⁵¹

3.4 Speciella ord och uttryck

I det här kapitlet diskuterar jag ord och uttryck som diskuterats i forskningen.

3.4.1 Jag har format en man med HERRENS hjälp

Först jag vill notera att Eva är den första som använder Guds egennamn HERREN, alltså JHVH.⁵² Vad gäller resten av Evas jublande utrop har det tolkats på flera olika sätt. Verbet ”kaniti” har förståtts endera utgående från verbet ”kana” som betyder att ”få” eller ”skaffa” eller så i betydelsen forma, föda eller skapa.⁵³ Cassuto och Westermann stöder den senare förståelsen. Det gör de på basis av hur roten använts i bl.a. ugaritiska inskriptioner där betydelsen av roten, enligt Cassuto, tveklöst är forma, föda eller avla.⁵⁴ Ytterligare stöd finner de i 1 Mos 14:19 då Abram välsignas av Melkisedek:

och han välsignade Abram och sade: "Välsignad vare Abram av Gud den Högste, skapare av himmel och jord! (SFB)

Ordet som översatts skapare är alltså participformen av ”kana”.⁵⁵ Samma rot står även i betydelsen skapare i 1 Mos 14:22:

Men Abram svarade kungen i Sodom: "Jag lyfter min hand upp till HERREN, till Gud den Högste, skapare av himmel och jord: (SFB)

Cassuto hänvisar ytterligare till Ps 139:13 där roten även där har betydelsen ”forma”, ”skapa”:

*Du har **skapat** mina njuar, du sammanvävde mig i moderlivet. (SFB)*

⁵¹ Hamilton 1990, 222.

⁵² Waltke 2001, 96.

⁵³ Hamilton (1990, 221) och Wenham (1987, 102) stöder förståelsen ”få” även om de anser att ”forma/föda/skapa” är ett möjligt alternativ.

⁵⁴ Westermann 1994, 290; Cassuto 1998, 197-202.

⁵⁵ וַיְבָרֶכְהוּ וַיֹּאמְרוּ בְרִיךְ אֱלֹהֵינוּ הַיְהוָה שֶׁמִּים וְאָרֶץ

På basis av de argument Cassuto anfört kan jag instämma i hans slutsats att förståelsen ”forma”, ”frambringa” antagligen är den korrekta.⁵⁶

Prepositionen “et” har också orsakat förvirring.⁵⁷ Ibland har det översatts ”med” eller så är det en objektsmarkör. Översättningen ”från” eller ”av” förekommer också även om det inte är det normala. Hamilton, som förstår ”kaniti” som ”fått” anför 1 Mos 49:25 där “et” kan tolkas på detta sätt. Även akkadiska paralleller förekommer där prepositionen används i uttrycket ”köpa av”.⁵⁸

De gamla översättningarna Septuaginta och Vulgata har valt ”genom” i betydelsen ”tack vare”. Men flera moderna översättningar har valt ”med HERRENS hjälp”. Ordet ”hjälp” finns inte i den hebreiska texten, men ordet behövs för att ge en korrekt uppfattning om vad översättarna avsett.⁵⁹ Jag finner förståelsen: ”Jag har format en man med HERRENS hjälp” som den mest övertygande.⁶⁰

3.4.2 Kain

Frågan varifrån man ska härleda namnet Kain hör ihop med det jag diskuterat ovan i kapitel 3.4.1.

Det hebreiska ordet qana påminner mycket om namnet Kain, på hebreiska qayin. Forskare som Cassuto, Hamilton och Westermann menar att Kain kan sättas i samband med det arameiska qenaya och det arabiska qaynun som betyder smed eller metallarbetare. Cassuto påpekar dock att på arabiska är den primära betydelsen ”att forma” och i 2 Sam 21:16 används ”kain” i betydelsen ”lans” därav att lansen är något som formats av en hantverkare. Cassuto menar därför att man kan förstå Kain som ”en skapelse” eller ”en formad varelse”, alltså något som Eva ”format”.⁶¹

Wenham anser att man vet för lite för att kunna slå fast betydelsen. Han lyfter även fram den fonetiska likheten med det Eva utbrister: ”kaniti” – jag har format. Här finns i så fall ett tecken på paronomasi där författaren utnyttjar den fonetiska likheten mellan Kain och kaniti.

Kain blev aldrig en smed och även på basis av vad jag framfört i föregående kapitel anser jag att den betydelse Kain har är ”formad”. Kain hör ihop med Evas jublande uttryck när han fötts då ordet ”kaniti” används.⁶² Tanken att författaren här använder paronomasi⁶³ får även stöd

⁵⁶ Cassuto 1998, 198-202.

⁵⁷ För översikt och diskussion över olika alternativ: Wenham 1987, 101-102; Westermann 1994, 290-292; Cassuto (1998, 198-202). Westermann ger den mest omspannande sammanställningen.

⁵⁸ Hamilton 1990, 221.

⁵⁹ Cassuto 1998, 199.

⁶⁰ Cassuto (1998, 202) menar att Eva likställer sig med HERREN som skapare och översätter: ”I have created a man equally with the LORD. Jag kan inte hålla med om att det är en naturlig förståelse.

⁶¹ Hamilton 1990, 220; Westermann 1994, 289; Cassuto 1998, 197-202.

⁶² Westermann (1994, 289) beskriver Evas utrop som ”a cry of triumph”.

om man noterar det namn som ges i slutet av 1 Mos 4 till den son som föds istället för Abel, alltså Shet. Här är namnet en anspelning på utsett, shat.⁶⁴

Och Adam umgicks åter med sin kvinna

och hon födde en son

och hon kallade hans namn: Shet:

För utsett (Shat) åt mig har Gud en annan säd istället för Abel

för dödade honom Kain

3.4.3 Abel

Det ges ingen förklaring till namnet Abel, men Hamilton presenterar en möjlig etymologi nämligen att det anknyter till det Akkadiska Ap/blu som betyder son.⁶⁵ Hamilton anser det märkligt att man skulle ge det namnet åt en son. Det kan jag inte hålla med om. Benjamin betyder ju ”lyckans son, eller sonen av min högra hand. Min egen far heter Åke, som kan översättas som ”lille far” eller ”anfader”. Kan man idag kalla en nyfödd son lille far är det föga märkligt om man kunde kalla en nyfödd son - son. Det rimmar väl med att den förste mannen hette människa och den första kvinnan ”den som ger liv”.⁶⁶

I GT finns några exempel på att ordet används för att uttrycka något mycket förgängligt, svagt och övergående. Cassuto ger som exempel Ps 144:4 och Job 7:16 där ordet översätts ”vindfläkt”.⁶⁷

En människa är som en vindfläkt, hennes dagar som en försvinnande skugga.

Jag är led vid detta. Jag skall inte leva för evigt, låt mig vara, ty mina dagar är en vindfläkt.

Ordet förekommer även i predikarens kända uttryck: ”fåfångligheters fåfånglighet” ”hebel hebalim”.⁶⁸ Jag håller med Hamilton när han frågar varför någon skulle ge det namnet åt sin son. Cassuto och Waltke däremot anser att det är ett passande namn som förespeglar Abels öde. Jag kan inte hålla med Cassuto och Waltke i det här fallet eftersom Abel inledningsvis inte kan betecknas som svag eller vek på något sätt utan som en kapabel ”vårdare av hjorden” som bär fram ett värdigt offer från det bästa av hjorden åt HERREN.⁶⁹

⁶³ Paranomasi innebär att man använder samma ord för olika betydelser eller använder ord som fonetiskt liknar varandra för att uppnå dubbeltydighet eller skapa ordlekar.

⁶⁴ Wenham (1987, 101) noterar även han den fonetiska likheten med Kain i flera ordpar. Förutom Kain – kaniti, finns även sådana i vers 8 ”wajakom kain” וַיִּקְרָא קַיִן וְיָוֶה וְיָוֶה וְיָוֶה. Samma fenomen hittar man i Edenberättelsen med Adam – adamah (Adam/människa – jorden)

⁶⁵ Westermann (1994, 292) noterar även detta, han stavar det ablu/hablu, men föredrar tolkningen ”vindfläkt”. Så gör även Wenham (1987, 102).

⁶⁶ Hamilton 1990, 222.

⁶⁷ Cassuto 1992, 202.

⁶⁸ Wenham 1987, 102; Cassuto 1998, 204.

⁶⁹ Hamilton 1990, 222; Cassuto 1998, 204; Waltke 2001, 97.

Att anknyta namnet till det Akkadiska ordet ”son” passar väl in i sammanhanget på alla sätt och jag anser att den förklaringen passar bäst in i berättelsen som helhet.

3.4.4 Gudsnamnet

I 1 Mos 4 byts benämning på Gud. I skapelseberättelsen benämns han enbart Elohim, alltså Gud. Fram till nu i den första toledoten har den dubbla beteckningen HERREN Gud⁷⁰ använts, vilket är unikt för resten av Pentateuken. I samband med ormens diskussion med Eva i Edenberättelsen användes dock enbart Gud. JHVH är ju ett personnamn, medan Gud endast en allmän beteckning på Gud eller gudar av olika slag. Vem som avses måste förstås utifrån sitt sammanhang. Cassuto som analyserat användningen av HERREN och Gud upptäckte ett mönster, med undantag, gällande när egennamnet JHVH används och när det allmänna Gud används.⁷¹

⁷⁰ יהוה אלהים, JHVH Gud.

⁷¹ Cassuto 2008, 18-49.

4 Scen 1: Kain och Abel frambär offer

4.1 Översättning

וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים

וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וְהָבֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֶלְבֵהֶן
וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ: וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה

וַיַּסַּר לְקַיִן מְאֹד
וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:

Och detta hände efter en tid:⁷²

Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina förstfödda i sin hjord och av deras fett.

Och HERREN såg⁷³ med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer såg han inte med välbehag

Och en våldsamt vrede⁷⁴ upptändes hos Kain och föll hans ansikte⁷⁵

4.2 Struktur

Det inledande verbet i scenen står i formen imperfekt konsekutiv, som alltså är berättarformen. Men det är ett speciellt verb, wajehi, som ofta används som en lätt identifierbar markör i texten för att avsluta eller inleda en textsekvens.⁷⁶

Scenen inleds alltså med denna ”wajehi- sats” som i detta fall ger en tidsangivelse som kan betyda slutet av en period, slutet av en skördeperiod, efter en tid, eller dylikt. Ordagrant

⁷² Det är osäkert hur man ska förstå uttrycket. Ordagrant betyder det (efter dagar). Westermann (1994, 294) stöder denna tolkning och han har noterat att samma uttryck används endast en annan gång, nämligen i 1 Kung 17:7.

⁷³ וַיִּשַׁע som jag översatt ”såg med välbehag” används 15 gånger i GT är en mer ovanlig synonym till raa. Betydelsespektret för sha’a är vidare än för raa. Den grundläggande idén som sha’a uttrycker är ”att betrakta med intresse”. Det är aldrig en ointresserad blick. I det här sammanhanget uttrycks betrakta eller se på med välbehag. Harris et al 1981. Westermann (1994, 296) nämner Job 7:19; 14:6 och Ps 39:14 som exempel.

⁷⁴ וַיַּסַּר, wajichar, är relaterat till en ovanlig arameisk rot som betyder ”att orsaka en brand”, eller ”brinna”. I hebreiskan används verbet alltid i uttryck av vrede. Verbet förekommer 139 gånger och främst i äldre skrifter i GT. Harris et al 1981; Hurvitz 1982.

⁷⁵ I vanliga fall översätter man ”hans blick föll”. Men ordet är ansikte och eftersom det ordet återkommer fem gånger i berättelsen översätter jag ordagrant och bibehåller även den hebreiska ordföljden.

⁷⁶ Heller 2004, 431.

betyder uttrycket ”Och det hände vid slutet av dagar”. Scenen avslutas med att berättaren beskriver vad situationen ledde till.

I den här scenen är endast Kain och Abel aktivt närvarande. Man kan notera att Adam och Eva överhuvudtaget inte är närvarande i den egentliga Edenberättelsen, alltså i någon av scenerna. De återkommer först i de två sista verserna i kapitlet.

Liksom i inledningen återkommer samma kiastiska struktur såväl vad gäller nämmandet av namnen Kain – Abel – Abel – Kain som hela satskonstruktionen:

Kain och hans offer – *Abel och hans offer* -
HERREN accepterar - *Abel - hans offer* – **Kain - hans offer - accepterar inte** (HERREN)

4.3 Varför accepterade Gud Abels offer, men inte Kains

Frågan har väckt mycket intresse och har fått olika svar bland forskarna.⁷⁷ En förklaring kunde vara att det var något fel på Kains offer. Ordet för offer ”mincha” kan användas för alla slag av offer i tacksamhet till HERREN. I regel skulle det vara av markens frukt. Säd blandat med olja i vanliga fall. I Mose lag föreskrivs mincha endast av mjöl eller säd som kunde blandas med olja och rökelse. Man kunde även offra det i form av bröd eller kakor.⁷⁸ Vad som än var orsaken till att Gud inte såg med välbehag till Kains offer var det nog inte att han offrade av markens frukt.⁷⁹

Dock innebar det att Abel offrade av det feta att han verkligen gav det allra bästa i offer. Det framkommer i ett flertal bibelsammanhang att just det feta kring inälvorna var det mest välbehagliga offret. Det hörde Gud till, liksom blodet.⁸⁰

I 4 Mos 18:29 översätts just detta som ordagrant betyder ”feta” istället som ”det bästa”:

*Av alla gåvor ni får skall ni offra åt HERREN allt det som tillhör honom, **det bästa** av gåvorna, den del som är helig.⁸¹ (SFB)*

En annan detalj som eventuellt kunde tolkas som en skillnad är att Adam bar fram det förstfödda, Kain bar inte fram förstlingen av sin gröda. Senare i Mose lag förskrivs sådana offer. Men Kain får ingen tillrättavisning på grund av detta.⁸²

Om felet inte var offret, vad är då förklaringen? Man bör notera att texten säger att HERREN⁸³ såg med välbehag till Abel och hans offer, men till Kain och hans offer såg han

⁷⁷ För en översikt kan man vända sig till t.ex. Wenham (1987, 104) eller Waltke (2001, 97).

⁷⁸ För en översikt av alla offer se www.torejunge.com och välj ”Lagen” eller gå direkt hit: <https://torejunge.com/lagen-2/kultiska-lagar/offersystemet/>.

⁷⁹ Se 1 Sam: 2:17; 26:19; 1 Mos 32:20; 3 Mos 2:1-3; 2:14-16. Hamilton 1990, 223.

⁸⁰ 1 Mos 8:21; 2 Mos 29:13, 18; 3 Mos 1:9; 3:3-5, 9-11, 14-16; 4:8-10, 26, 31; 7:23-25; 5 Mos 32:38; 1 Sam 2:15-16; 1 Sam 15:22; Jes 1:11; 43:24; Ps 66:15; Hes 44:7, 15;. Cassuto 1998, 206; Hamilton 1990, 223.

⁸¹ מפל' מן'ת'י'כ'ם ת'י'מו' א'ת כ'ל-ת'רו'מת' ז'ה'ג'ה' מ'כ'ל-ה'ל'ב'ו' א'ת-מ'ק'ד'ש'ו' מ'מ'נו'

⁸² 2 Mos 23:19; 34:26; 4 Mos 15:17-21; 18:12-13; 5 Mos 26:1-11. Hamilton 1990, 223.

inte med välbehag. Personen nämns inledningsvis och först därefter det offer som de för fram. Problemet var Kain och hans hjärta, inte offret i sig. När författaren beskriver Kains reaktion framkommer det med all önskvärd tydlighet att det var något i grunden fel med Kain, inte nödvändigtvis med hans offer.⁸⁴

Wenham påpekar att i berättelserna i 1 Mos är det ofta så att den äldre får träda tillbaka till förmån för en yngre broder. Så är det vad gäller Isak-Ismael, Jakob-Esau, Efraim-Manasse och David-hans bröder.⁸⁵ I det här fallet går det ju illa för den yngre brodern, men i Abels ställe föds sedan en annan lillebror: Shet. Det bör även påpekas att Guds val inte kan anses ha varit slumpmässigt. I berättelserna framkommer att problemet inte var åldersrelaterat, utan problemet var karaktären hos Ismael, Esau och Davids bröder. Om Efraim och Manasse avslöjar den bibliska berättelsen inte vad bakgrunden till beslutet var.⁸⁶

⁸³ När jag skriver HERREN avses tetragrammaton, alltså Guds namn JHVH.

⁸⁴ För en förteckning över olika forskares förslag på olika orsaker till HERRENS ogillande se Hamilton (1990, 223-224).

⁸⁵ Wenham 1987, 102.

⁸⁶ Isak och Ismael har givetvis även andra dimensioner.

5 Scen 2: Guds varning

5.1 Översättning

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל קַיִן
לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נִפְלֹו פְנֵיךָ:
הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת נְאֻם לֹא תֵיטִיב לְפָתַח חַטָּאת רִבֵּץ וְאַלְיָדָה תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ:

Och HERREN sade till Kain:

”Varför är din vrede upptänd, ja varför har ditt ansikte fallit?

Är det inte så att om du gör rätt är det upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har synden slagit sig ner.⁸⁷ Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den.”

5.2 Kommentarer

Först repeterar HERREN det sist sagda som en fråga till Kain. Därefter tolkar jag det som följer delvis som en ordlek. Oftast översätts ”ansikte” med ”blick”. Det finns ingenting fel i det valet, men ordagrant står det ”ditt ansikte” och jag väljer den översättningen eftersom ordet ”ansikte” är något som återkommer fem gånger i Kain-Abelberättelsen. Bl.a. förekommer uttrycken ”ditt ansikte” och ”markens ansikte” för att uttrycka Guds närvaro och markens yta. Kains ansikte är nedböjt, men om man gör rätt är det upplyft. Låter man blicken vara nere finner man snart nog också något annat vilande där nere vid ingången, synden. Den har slagit sig till ro, väntande. Den bidar stilla - men åtrår mannen. Den vill ta makten över honom men HERREN säger att människan ska regera över den.

Ordet för ingång betyder även dörr eller öppning. Versen anses av många forskare som en av de grammatikaliskt svåra och ovanliga.⁸⁸ Det har gjorts ett flertal försök att ändra på den hebreiska texten, men enligt Hamilton så kan de resultaten inte anses trovärdiga. Bibehåller man den masoretiska texten går det väl att förstå texten. Det finns även andra paralleller till liknande bruk i GT även om de är ovanliga. Jag håller med Hamilton om att den bästa lösningen är att bibehålla texten eftersom en logisk förståelig översättning kan göras utgående från den. Jag anser att denna mening är ett av tecknen på att det här är en verkligt gammal text där stavning och grammatik ställvis avviker från det normala.⁸⁹

⁸⁷ Det finns inget dramatiskt eller aggressivt i det hebreiska verbet רִבֵּץ. Det används om en åsna som ligger nertygnd under en för stor börda i 2 Mos 23:5 eller om en fågelmamma som ligger och ruvar sina ägg i 5 Mos 22:6.

⁸⁸ Westermann hävdar t.o.m. gällande 1 Mos 4:6-7 att ”no satisfactory explanation of these two verses has been proposed as yet”. Sedan förirrar han sig in i sina primära och sekundära källor, tillägg m.m. vilket gör en förståelse omöjlig. Se Westermann 1994, 298-299.

⁸⁹ För en förteckning över grammatiska svårigheter i meningen och olika forskares försök att lösa dem se Hamilton (1990, 225-226).

Det sista uttrycket är snarlikt det som sägs åt Eva efter syndafallet: ”Och till din man ska din åtrå vara, men han skall råda över dig”. Anmärkningsvärt är att uttrycket förekommer endast dessa två gånger i hela GT.⁹⁰

6 Scen 3: Mordet

Scen tre är den kortaste av alla scener, men utgör samtidig klimax i berättelsen. Det jag nedan anger med snedstreck i översättningen är olika alternativa förståelser som jag senare diskuterar i kapitel 6.3.

6.1 Översättning

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הֶבְלֵ אָחִיו
וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בְּשָׂדֵה
וַיִּקָּם קַיִן אֶל הֶבְלֵ אָחִיו
וַיַּרְגֵהוּ:

Och/Men Kain talade med Abel/blev bitter/blev arg/ på Abel, sin bror
Och det skedde medan de var ute på fältet
Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror
och han dödade⁹¹ honom

6.2 Struktur - som den traditionellt tolkats

I vanliga fall struktureras texten som ovan. Det som stöder den tolkningen är att ”sin bror” återkommer i slutet av rad ett och rad tre. Kain är trefalt aktiv: han talade, han reste sig upp och han dödade.

Det som inte passar in i den tolkningen är rad två: ”Och det skedde...” Där används nämligen det speciella hebreiska uttrycket ”wajehi”. Som jag tidigare noterat används verbet för att ange början, eller slutet, av en textsekvens.⁹² Därför bör man granska denna vanliga

⁹⁰ וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הֶבְלֵ אָחִיו 1 Mos 3:16.

⁹¹ Det hebreiska ordet avser avsiktligt, brutalt mord som en privatperson utför gentemot en annan. Wenham 1987, 106.

⁹² Heller 2004, 431.

strukturering av texten en gång till. Är den första meningen i scen tre egentligen den sista i scen två? Jag återkommer till detta efter att ha diskuterat vad som egentligen beskrivs hända innan det konstateras "Och det skedde medan de var ute på fältet".

6.3 Vad gör Kain inledningsvis?

6.3.1 Vad är problemet?

Vad gör Kain inledningsvis? I nästan alla fall när "wajomer"⁹³, alltså "och han sade", används rapporteras därefter vad som sades.⁹⁴ Av den orsaken anser många forskare, t.ex. Westermann, att en del av texten fattas.⁹⁵ Av just den anledningen har redan den samaritanska Pentateuken, Septuaginta samt Vulgata adderat ett tillägg: "Låt oss gå ut på fälten". Det gör även Bibel 2000 och SFB noterar tillägget i en fotnot. Man bör notera att de gamla översättningar på ett flertal stället harmoniserat den masoretiska texten. Man har alltså försökt "rätta till" den äldre texten. Det märks även i skapelseberättelsen där man på så sätt lyckats dölja en del av de verkligt intrikata finesserna i texten som t.ex. den genomtänkta ordfrekvens som finns där.⁹⁶

Ehrman noterar att det vore märkligt om de som kopierade texten inte skulle ha noterat att en hel mening tappats bort. Ehrman citerar S. E. Loewenstamm och J. Blau som säger att:⁹⁷

"it should not be supposed that the copyist omitted words which are so clear and so apparently necessary to the proper understanding of the text."

Dessutom anser jag att Kain-Abelberättelsen har en tydlig språklig struktur och ett tillägg av "Låt oss gå ut på marken" passar dåligt in i hur texten i övrigt är strukturerad.⁹⁸ I Kain-Abelberättelsen finns även andra fall där ovanlig grammatik förekommer.⁹⁹ Jag håller med Hamilton som hänvisar till Ehrman när han hävdar att det finns skäl att undersöka om det går att förstå texten som den föreligger.¹⁰⁰

I kapitlet som följer presenterar jag fyra av de lösningsförslag som getts samt motiveringarna för dem.

⁹³ וַיֹּאמֶר

⁹⁴ Cassuto 1998, 213.

⁹⁵ Westermann 1994, 287, 301-302.

⁹⁶ Jungerstam 2013, 57-60.

⁹⁷ Ehrman, A. JQR 53 (1962) 164-67, "What did Cain say to Abel?".

⁹⁸ Wenham (1987, 106) menar att författaren här medvetet "rusar" mot berättelsens klimax: brottet. Wenham menar att vad bröderna sa till varandra aldrig ingått i berättelsen.

⁹⁹ T.ex i uttrycket "Jag har fått en man av HERREN".

¹⁰⁰ Hamilton 1990, 229. Se även Gunkel 1997, 44; Cassuto 1998, 213-215.

6.3.2 Förslag ett: ”Och han sade” används självständigt

En vanlig uppfattning är att när ”wajomer” – ”och han sade” används rapporteras alltid direkt därefter vad som sägs. Det är korrekt att det är det förväntade, men det är inte korrekt att sådan användning inte förekommer i GT.¹⁰¹ Det finns åtminstone två sådana förekomster:

Det första är 2 Mos 19:25¹⁰² som är den sista versen i en enhet där Mose varit på Sinai berg och talat med Gud. Gud säger åt honom att gå ner och hämta Aron samt ge vidare föreskrifter. Avsnittet avslutas exakt på samma sätt som här i Kainberättelsen ”Och han sade till dem”. Ingenting av vad han sade rapporteras efter det utan sedan börjar ett nytt avsnitt med att Gud talar till folket i 1 Mos 20. Av det som berättas innan kan man dock sluta sig till att det som Mose sade antagligen var det som Gud tidigare sagt åt honom att meddela dem, men detta sägs inte ut och ingenting följer ”Och han sade till dem...”

I 2 Krön 32:24¹⁰³ är Hiskia dödssjuk, ber till HERREN och Gud ”svarar” honom. Men det ord som används är just det aktuella uttrycket ”och han sade” alltså ”wajomer”. Ordagrant står det alltså ”Och han sade till honom:”, men det står inte vad Gud sade utan texten fortsätter med att rapportera att Gud gav honom ett tecken.¹⁰⁴

Dessa exempel visar att uttrycket ”och han sade” kan användas så att det avser ”han talade med” någon utan att vad som sägs rapporteras direkt efteråt.

Det här är i så fall ett gammalt sätt att använda ”wajomer – och han sade” – i betydelsen talade med. Detta är också något S. E. Loewenstamm och J. Blau lyfter fram, alltså att det är en gammal användning av wajomer som används på samma sätt som wajejaber, som kan stå ensamt i betydelsen ”diskutera med”.¹⁰⁵

Jag anser ändå att man behöver notera att i det första exemplet kan man sluta sig till vad Mose sedan sade eftersom Gud innan berättar åt Mose vad han skall säga. Vad gäller Hiskia kan man sluta sig till att svaret är ett positivt svar på Hiskias bön att inte behöva dö. I Kain-Abelberättelsen lämnas läsaren däremot helt i det ovissa. Vad sade Kain till Abel?

¹⁰¹ Cassuto (1998, 213) nämner även 1 Mos 22:7: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר
Ordagrant översatt: Och Isak sade till Abraham hans far och han sade.... Här används alltså wajomer första gången i betydelsen talade/samtalade med och sedan på det vanliga sättet. I övrigt stöder inte Cassuto tanken att man ska översätta ”Kain talade med Abel”.

¹⁰² וַיִּרְדּוּ מִשָּׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

¹⁰³ בְּיָמֵים הָהֵם הָלָה יְחִזְקִיָּהוּ עַד־לְמוֹת וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לֵאמֹר וּמוֹפֶת גָּתוּן לִי

¹⁰⁴ Samma betydelse av ”att svara” finns även i 2 Krön 32:24. Där svaras med ett brev och det nämns vad svaret är.

¹⁰⁵ E. Loewenstamm och J. Blau 1957, XXX. *Thesaurus of the Language of the Bible*. Jerusalem. Wenham 1987, 106; Hamilton 1990, 229.

6.3.3 Förslag två: "amar" kan betyda förakta eller vara arg på

Ehrman, som är positiv till att wajomer ursprungligen även kunde användas utan objekt, lyfter ändå fram en annan möjlighet. Han menar att verbet är polart (*polaric*) och kan betyda såväl prisa, ära som även förakta eller vara arg på. Ehrman lyfter fram att hebreiskan har ett antal sådana verb, t.ex. *lekales* som även det kan betyda både upphöja och förakta. Ett annat ord är *chesed*. I vanliga fall betyder det godhet, nåd eller barmhärtighet som i 1 Mos 40:14¹⁰⁶, men det kan också betyda "skamlig" som i 3 Mos 20:17: "Om någon tar sin syster till hustru, sin fars dotter eller sin mors dotter och ser hennes nakenhet, och hon ser hans nakenhet, är det en skamlig gärning" (SFB).¹⁰⁷

Ehrman lyfter fram att det enda sättet att finna sådana polara verb är att låta sig vägledas av och noggrant överväga det sammanhang där de förekommer. Den första meningen han ger som exempel är Jes 3:10a¹⁰⁸ som Bibel 2000 översätter¹⁰⁹

Lycklig den rättfärdige, han är god och får njuta sina gärningars lön

Ett faktum som jag anser stöder den här tolkningen är att Jes 3:10-11 då bildar en vacker parallellism:

Lycklig den rättfärdige, han är god och får njuta sina gärningars lön.

Ve den orättfärdige, han är ond och får igen vad han har gjort.

Ehrman anför även andra forskare som E. Zolli samt rabbi Elijah i hans kommentar.¹¹⁰

För den negativa betydelsen, förakta, lyfter Ehrman fram Ester 1:18. Det finns i ett sammanhang då drottning Vashti vägrat lyda sin mans, den Persiske konungens, befallning. Kungens rådgivare hävdar att detta kommer att leda till förakt för alla furstar i riket av deras respektive fruar om kungen inte strängt straffar drottningen.

היום הנה **תאמרנה** ושרות פרס־ומלי אשר שמעו את־דבר המלכה לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף

Översatt med betydelsen "förakta" blir resultatet följande:

*Denna dag **förakta** ska furstinnorna i Persien och Medien, när de får höra om drottningens sak, alla konungens furstar och det blir övernog av förakt och gräl.*

I vanliga fall har man översatt med "ska de säga" och sedan har man översatt så det låter vettigt på svenska.¹¹¹ Men efter noggrant övervägande kan jag hålla med om att språkligt och grammatikaliskt blir meningen välformulerad endast med betydelsen "förakta", inte "säga".

¹⁰⁶ Tänk på mig när det går bra för dig, så att du visar barmhärtighet mot mig.

¹⁰⁷ Ehrman, A. JQR 53 (1962) 164-67, "What did Cain say to Abel?"

¹⁰⁸ אמרו צדיק פי־טוב פי־פרי מעלליהם יאכלו

¹⁰⁹ Medan SFB översätter "Säg till den rättfärdige..."

¹¹⁰ Ehrman, A. JQR 53 (1962) 165. "What did Cain say to Abel?"

Ester 7:5 anför Ehrman som ett exempel på när ordet används både som att bli arg och i den vanliga betydelsen ”sade”.

Versen kommer i ett sammanhang där kungen får veta om Hamans onda planer och blir arg. Det ovanliga är alltså att wajomer förekommer två gånger.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶחָשְׁוֵרֶשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵי-יָגֵה הוּא אֲשֶׁר-מְלָאָו לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן

I vanliga fall har man endera negligerat den ena förekomsten av wajomer eller så har man översatt med ”svarade och sade”. En ordagrann översättning vore: Och kung Ahasveros sade och han sade till Ester.

Ännu tydligare att detta inte passar blir det om man noterar vad som kommer före i sammanhanget:

Så kom kungen och Haman till festmåltiden hos drottning Ester. ² När vinet dracks, sade kungen till Ester också nu den andra dagen: "Vad är din bön, drottning Ester? Den skall besvaras. Vad är din begäran? Om det så gäller halva riket skall den uppfyllas." ³ Drottning Ester svarade: "Om jag har funnit nåd för dina ögon, o konung, och om konungen så finner för gott, låt mitt eget liv sparas, det är min bön, och låt mitt folk sparas, det är min begäran. ⁴ För vi är sålda, jag och mitt folk, till undergång, död och förintelse. Om vi bara hade blivit sålda till slavar och slavinnor skulle jag ha tigit. Den olyckan hade inte varit så stor att vi skulle ha besvärat konungen med den." (Ester 7:1-4 SFB)

Konungen svarar alltså inte direkt på en fråga, utan han ställer en fråga: Vem är denne man?..

Förstår man det första wajomer som “Och kung Ahasveros blev arg/upprörd” blir texten välformulerad och logisk. “Kung Ahasveros blev upprörd/arg och sade till Ester, drottningen: Vem...”

Ehrman noterar att Ibn Ezra gör samma tolkning av det dubbelt förekommande wajomer.¹¹²

Cassuto har noterat ett ställe till med ett dubbelt wajomer. Han gör tolkningen att det ska förstås som samtalande, men detta andra tolkningsförslag anser jag är bättre. Meningen finns i 1 Mos 22:7:¹¹³

Sammanhanget är när Isak och Abraham vandrar mot berget Moria. I 1 Mos 22:6 berättas att:

Abraham tog veden till brännoffret och lade den på sin son Isak, men själv tog han elden och kniven, och de gick båda tillsammans. (SFB)

En ordagrann översättning av 1 Mos 22:7 resulterar i följande:

¹¹¹ Redan idag skall furstinnorna i Persien och Medien, när de får höra vad drottningen har gjort, säga *samma sak* till alla konungens furstar, och det kommer att bli förakt och förbittring utan ände (SFB). “Samma sak” finns inte i den hebreiska texten.

¹¹² Ehrman, A. JQR 53 (1962) 167. "What did Cain say to Abel?"

¹¹³ Cassuto 1998, 213. וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר

Och Isak sade till Abraham sin far och sade: "Min fader!" Han svarade: "Vad vill du, min son?" Han sade: "Se, här är elden och veden, men var är fåret till brännoffret?"

Det finns alltså till synes ett "sade" för mycket. Men inser man möjligheten att wajomer även kan ha denna betydelse av att bli upprörd/arg, alltså en negativ känslomässig reaktion, så blir den hebreiska texten meningsfull.

Isak går svettandes i dagens hetta, tyngd av bördan av veden. Han vet om elden och kniven, men – var är offret?

I så fall kan man förstå det som följer såhär:

Och Isak blev upprörd/irriterad på Abraham, sin far och sade: "Min fader!" Han svarade: "Vad vill du, min son?" Han sade: "Se, här är elden och veden, men var är fåret till brännoffret?"

Med denna tolkning tillförs ännu en dimension till den redan sen tidigare dramatiska berättelsen.

6.3.4 Förslag tre – "amar" kan betyda "se" eller "hålla utkik efter"

Hamilton stöder detta på ordets betydelse i akkadiska och ugaritiska.¹¹⁴ Den ursprungliga betydelsen var "se", "hitta", "inse". Men också i olika sammanhang "hålla utkik efter", "vara på jakt efter", "ligga i väntan på", "spana efter".¹¹⁵

Bland hänvisningar som nämns är Ps 71:10¹¹⁶ som kan översättas: "Mina fiender ligger i väntan på mig..." Även om den vanliga översättningen är "talar om mig".

Hamilton ger även 2 Mos 2:14 som exempel.¹¹⁷

*Han svarade: "Vem har satt dig till ledare och domare över oss? **Tänker du/söker du efter att döda mig som du dödade egyptiern?***

Övriga exempel som Dahood ger från bl.a. Psaltaren anser jag inte är övertygande.¹¹⁸

¹¹⁴ Se även van Gemeren 1997, 443 volym 1.

¹¹⁵ M. J. Dahood. "Hebrew Ugaritic Lexicography I," Bib 44 (1963), 295-296. Hamilton 1990, 229-230.

¹¹⁶ קִי־אָמְרוּ אוֹיְבֵי לִי וְשִׁמְרֵי נַפְשִׁי בּוֹעֲצוּ יַחְדָּו

¹¹⁷ וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְרֵךְ לְאִישׁ שֶׁךְ וְשִׁפְטֵי עָלֵינוּ הִלְהַרְגְנוּ אֶתְּהָ אָמַר כַּאֲשֶׁר תִּרְגַּם אֶת־הַמִּצְרִי . Hamilton 1990, 229-230.

¹¹⁸ M. J. Dahood. "Hebrew Ugaritic Lexicography I," Bib 44 (1963), 295-296.

6.3.5 Förslag fyra – Kain blev bitter

Gunkel lyfter fram möjligheten att det är ett annat ord som avses. Den hebreiska skriften var ju ursprungligen konsonantskrift och genom att enbart ändra vokaliseringen kan man få betydelsen ”han blev bitter/arg”. I så fall är roten ”marar” och verbet blir i så fall ”wajamer”.¹¹⁹

Jag anser att man bör vara försiktig vad gäller att göra sig beroende av förändringar i den masoretiska texten, även vokaliseringen. I regel har den masoretiska texten visat sig mycket tillförlitlig. I det här fallet konstaterar jag i vilket fall att en sådan förändring passar väl in i sammanhanget.

I så fall leker författaren med många wajomer (och ... sade). Strax innan hade Gud sagt (wajomer el Kain) till Kain: Du ska råda över synden som vill ta makten i ditt liv, men Kain blev, trots varningen, bitter på Abel (wajamer el Kain). Det är en lek med snarlika ord med olika betydelser, s.k. paronomasi, som författaren även i övrigt använder sig av.

Det finns flera förslag till andra ord som kunde avses istället för wajomer, men jag anser inte att förslagen tillför något av värde.¹²⁰

6.3.6 Min slutsats

Texten kan förstås utan något tillägg av typen ”Låt oss gå ut till fältet”. Septuaginta och den samaritanska Pentateuken har även i övrigt en väldokumenterad harmoniserande tendens. Därför kan hypotesen att en textkopierare tappat bort en mening, på goda grunder, sättas åt sidan.

Då återstår de övriga fyra möjligheterna. Behåller man förståelsen ”talade med” får man veta att Kain talade med Abel, men inte vad han sade. I så fall är detta ett exempel på en teknik de bibliska författarna även i övrigt använder sig av i andra sammanhang. Sternberg benämner den litterära tekniken ”gap”.¹²¹ Ett gap är något jag som läsare vill veta, men författaren avslöjar det inte. Det väcker nyfikenhet och inbjuder till tolkningsmöjligheter. Vad sa de till varandra? Bad de om förlåtelse? Grälade de? Hade de teologiska diskussioner? Läsaren får inga svar, men nyfikenheten väcks.

Möjligheten att verbet kan betyda ”förakta” eller ”vara arg på” är mycket intressant och skulle passa väl i sammanhanget.

Den tredje möjligheten ”hålla utkik efter” har stöd i akkadiska och ugaritiska men jag anser inte att den tolkningen passar särdeles väl i detta sammanhang.

¹¹⁹ Gunkel 1997, 44.

¹²⁰ Se t.ex Cassuto sid 214-15.

¹²¹ Sternberg 1987, 186-219.

Det sista alternativet som Gunkel föreslår är lockande. Då är det fortfarande en lek med ord, men det finns en skillnad i uttal och vokalisering som kan höras och ses. Den tekniken använder författaren i Edenberättelsen med t.ex. olika nyanser av ”naken” och ”slug”. Det är också en förståelse som passar sammanhanget väl.¹²²

Men måste jag välja stöder jag ändå mest lösningsförslag två, som lyfter fram att verbet är polart och kan uttrycka en negativ känslomässig reaktion. Resultatet leder till samma resultat som Gunkels förslag i det här sammanhanget. Fördelen är att man inte behöver justera masoreternas vokalisering.

Denna slutsats leder till följande: Gud talar till Kain och varnar honom för att låta synden regera. Trots varningen tillåter Kain bitterheten att slå rot i sitt hjärta och när de är på fältet reser han sig upp och dödar sin bror.

Efter denna diskussion presenterar jag som följer en ny analys av textens struktur.

¹²² Jungerstam 2015, 43-48.

6.4 Korrigerad uppfattning om textens struktur

Först ger jag en ny översättning baserat på vad jag ovan diskuterat.

*Men Kain blev vred på Abel, sin bror
Och det skedde medan de var ute på fältet
Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror
och han dödade honom*

Som jag tidigare noterat är det hebreiska uttryck som översatts ”Och det skedde” ”wajehi”. När *wajehi* förekommer ska det i regel uppfattas som en markör för ett nytt textavsnitt eller som en avslutning av ett sådant. Detta innebär i så fall att meningen ”Men Abel blev vred på sin bror” bör hänföras till det som hände innan, alltså Guds varning. Det är dags att se på texten i ett litet större sammanhang genom att koppla ihop de tre första scenerna. Resultatet blir som följer:

Och detta hände efter en tid:

*Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina förstfödda i sin hjord och av deras fett
Och HERREN såg med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer såg han inte med välbehag*

*Och en våldsam vrede¹²³ upptändes hos Kain
och hans blick föll*

*Och HERREN sade till Kain:
”Varför är din vrede upptänd, ja varför har ditt ansikte fallit?
Är det inte så att om du gör rätt är det upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har synden slagit sig ner. Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den.”
Men Kain blev vred på Abel, sin bror*

Och det skedde medan de var ute på fältet

*Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror
och han dödade honom*

Först beskrivs bakgrunden till Kains vrede i scen ett. I scen två talar Gud till Kain och varnar honom, men Kain lyssnar inte utan låter synden slå sig ner och ger den möjlighet att regera så att vreden får utvecklas i hans hjärta. Detta innebär att ”Men Kain blev vred på Abel, sin bror” ska förstås som avslutningen på scen två, inte inledningen till scen tre. Scen tre inleds med en platsangivelse med hjälp av det speciella *wajehi*. Sedan kommer ett kort, men intensivt, klimax när Kain reser sig upp mot Kain och dödar honom, vilket uttrycks med endast ett ord i

¹²³ וַיִּחַר, *wajichar*, är relaterat till en ovanlig arameisk rot som betyder ”att orsaka en brand”, eller ”brinna”. I hebreiskan används verbet alltid i uttryck av vrede. Verbet förekommer 139 gånger och främst i äldre skrifter i GT. Harris et al 1981; Hurvitz 1982.

hebreiskan. Detta återklingar det korta förödande orden från Edenberättelsen: ”Och han åt”. Man kan notera att vid det första *wajehi* ges en tidsangivelse och vid det andra ges en platsangivelse.

Texten är således skickligt komponerad och inga ”förbättringar” behövs.

Jag tydliggör avslutningsvis de tre scenerna var för sig:

Scen 1:

Och detta hände efter en tid:

Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina förstfödda i sin hjord och av deras fett.

Och HERREN såg med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer såg han inte med välbehag

*Och en våldsam vrede upptändes hos Kain
och hans blick föll*

Scen 2:

Och HERREN sade till Kain:

”Varför är din vrede upptänd, ja varför har ditt ansikte fallit?

Är det inte så att om du gör rätt är det upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har synden slagit sig ner. Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den.”

Men Kain blev vred på Abel, sin bror

Scen 3:

Och det skedde medan de var ute på fältet

Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror

Och han dödade honom

7 Scen 4 del ett: Förhör och konsekvens

De tre första scenerna i berättelsen är korta, speciellt den tredje som innebär ett klimax. Sedan kommer denna långa fjärde scen som ensam är längre än de tre tidigare tillsammans. Man kan även notera att de tre första scenerna domineras av handling, medan den fjärde består av dialog. Berättelsen är, som Westermann påpekar, ändå en gedigen helhet där den fjärde scenen korresponderar mot allt det som hänt innan i de tre första scenerna.¹²⁴ I scen fyra förhörs inledningsvis Kain och konsekvenser förkunnas. I den senare halvan av scenen klagar Kain över sitt straff och ber om lindring. P.g.a. scenens längd väljer jag att dela upp den i två delar innan jag för samman delarna för en analys av hela scenens struktur.

7.1 Översättning

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל קַיִן
אֵי הֲבֵיל אָחִיךָ
וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:

וַיֹּאמֶר
מִה עָשִׂיתָ
קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה:
וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:
כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת פִּתְּהָ לָּךְ
נָע¹²⁵ וְנָד תִּהְיֶה כְּאֶרֶץ:

*Och HERREN sade till Kain:
"Var¹²⁶ är Abel, din broder?"*

*Och han sa
"Jag visste inte att jag var min broders beskyddare"*

*Och Han sa
"Vad har du gjort?
Rösten¹²⁷ från blodet av din broder ropar¹²⁸ till mig från marken
Och nu¹²⁹: Förbannad¹³⁰ är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din
broder från din hand
Ja, när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig. Stapplande och
vacklande¹³¹ ska du vara på jorden"*

¹²⁴ Westermann 1994, 287.

¹²⁵ Particip.

¹²⁶ Samma frågeord som i Edens lustgård.

¹²⁷ Eller ljudet.

¹²⁸ Particip. Ordet som används för "ropar", *tsoakim*, används ofta i samband med den förtrycktes rop, t.ex. isreliternas rop i Egypten, eller ankans eller den föräldralöses rop till Gud. 2 Mos 3:7; 22:21-24. Hamilton 1990, 231.

¹²⁹ Uttrycket *weatta* וַעֲתָהּ introducerar ofta en konsekvens, jämför 1 Mos 3:22. Wenham 1987, 107; Cassuto 1998, 218.

¹³⁰ Eller utestängd.

7.2 Kommentar över översättning och struktur

I det här kapitlet kommenterar jag kort detaljer i översättningen och strukturen

7.2.1 ”Jag visste inte att jag var min broders beskyddare”

Ofta har Kains svar översatts: ”*Jag vet inte. Är jag min broders beskyddare?*”¹³²

Men *Lo jadatai* är perfekt och översätts vanligen i dåtid. I vanliga fall väljer man mellan ”jag visste inte” och ”jag har inte vetat”. Man kan översätta som man gjort traditionellt, men jag anser min översättning bättre återger den hebreiska texten. Det gör också Kains svar ännu mer uppenbart. Han svarar inte ens på HERRENS fråga. Han vägrar ta något ansvar för vad som skett.

Ordet ”beskyddare” kan även användas som ett juridiskt uttryck för ”målsman”, alltså en person som getts förtroendet att ansvara för en person eller en sak. Abel var i vilket fall Kains lillebror.¹³³

7.2.2 Parallellismen i ”blodet av din broder” – ”från marken”

Cassuto noterar parallellismen i raderna nedan där ”marken” förekommer tre gånger.¹³⁴ Notera även den kiastiska konstruktionen a-b-b’-a’ som skapas av ”blodet av din broder” och ”från marken”.

Den första raden konstaterar vad som skett och att HERREN vet att Kain är skyldig. Den andra raden förkunnar konsekvensen genom inledningen ”Och nu”, man kunde också översätta ”därför” eller ”på grund av detta”. ”Så vare du nu” som 1917 års översättning använder är mycket bra om man fritt tolkar vad som avses med ”Och nu”. Konsekvensen är att han är förbannad från den mark som tog emot blodet av Abel hans bror.

Rösten från blodet av din broder ropar till mig från marken

Och nu: Förbannad är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din broder från din hand

¹³¹ Ofta har man översatt uttrycket som ”kringflackande och hemlös”. Men eftersom uttrycket hör ihop med att jorden inte ger sin styrka längre åt bonden Kain, så blir förståelsen darrande och vacklande av svaghet mer logisk.

¹³² Så även dessa forskare: Westermann 1994, 304; Cassuto 1998, 216.

¹³³ Hamilton 1990, 230.

¹³⁴ Cassuto 1998, 218.

7.2.3 Vad innebär konsekvensen HERREN förkunnar - Blir Kain förbannad?

Hur ska man förstå den konsekvens som HERREN förkunnar? Jag presenterar texten på nytt för att kunna tydliggöra strukturen bättre.

Rösten från blodet av din broder ropar till mig från marken

Och nu: Förbannad är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din broder från din hand

Ja, när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig. Stapplande och vacklande ska du vara på jorden

Som noterat ovan klargör den första raden att HERREN vet att Kain är skyldig. Konsekvensen speglar brottet vilket accentueras av den parallellism som används. De två uttalanden som följer förtydligar vad konsekvensen innebär. Marken ska inte längre ge sin kraft till Kain och han, som i sin kraft reste sig och slog ner sin bror, ska bli vacklande och stapplande på jorden.

Noteras bör att Kain själv inte blir förbannad.¹³⁵ Det ord som jag översatt förbannad, ”arur”, kan innebära att man blir anatema, alltså bannlyst eller separerad från något.¹³⁶ Så kan man tolka förbannelsen över ormen och när marken förbannas, blir människan avhållen från markens välsignelser. Eller man kan se det som så att marken blir snärjd, begränsad från att ge den fulla ursprungliga välsignelsen. Istället ska den fram bära tistel och törne. Det akkadiska arāru, betyder snärja eller binda. Här blir Kain ”förbannad” från marken såtillvida att den inte längre ska ge sin kraft till honom.¹³⁷

En annan vanlig tolkning av den sista meningen: *Stapplande och vacklande ska du vara på jorden*” är att Kain blir mållöst vandrare, en hemlös och rotlös vagabond.¹³⁸ Språkligt sett är den tolkningen möjlig. Men på basis av hur texten är strukturerad anser jag att min tolkning är den mest logiska. Det är preciseringen ”*när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig*” som avgör hur man ska tolka det sista uttalandet om Kain. Författaren befäster och förtydligar m.h.a. repetition med variation, vilket skett många gånger förr i 1 Mos 1-4.¹³⁹

Kombinationen av de ord jag översatt ”stapplande och vacklande” är unik för 1 Mos 4:12, 14. Det första ordet betyder att ”röra sig hit och dit”. Det andra av orden används t.ex. i 2 Mos 20:18 i betydelsen ”darra av fruktan” när Israels folk ser elden och röken som täcker Sinai berg.¹⁴⁰

¹³⁵ Många översättningar, t.ex SFB och Bibel 2000 förkunnar att Kain förbannas. Samma åsikt har Westermann (1994, 306-307).

¹³⁶ Westermann 1994, 307.

¹³⁷ Wenham 1987, 107.

¹³⁸ Så t.ex. Hamilton (1990, 232), Westermann (1994, 307-308), Cassuto (1998, 221), Waltke (2001, 98) liksom de flesta översättningar. Wenham (1987, 108) lyfter fram att uttrycket även kan beskriva att stötas ut från sin släkt.

¹³⁹ Jungerstam 2013; 2015.

¹⁴⁰ När folket blev vittne till åskan och flammorna, till hornstötarna och röken från berget **darrade** de av fruktan och höll sig på avstånd. (2 Mos 20:18 S00).

Andra sammanhang är när Hanna ber tyst och rör på läpparna i 1 Sam 1:13 eller när trösklarna till templet skakar i Jes 6:4. I Amos 9:9 används det om ett såll som skakas.¹⁴¹ De här exemplen anser jag alla stöder förståelsen jag valt: ”stapplande och vacklande” framom ”rotlös och rastlös” eller ”kringflackande och hemlös”.

¹⁴¹ Westermann (1994, 307-308) ger dessa exempel jag nämner kompletterat med Ps 107:27; Amos 4:8; 8:12 samt Klag 4:14-15. Han anser dock att exemplen stöder tanken på *”the displaced wanderer”*. Med förvåning konstaterar jag att jag inte håller med. Westermann nämner inget annat alternativ överhuvudtaget så eventuellt hade han inte insett att man även kan göra min tolkning.

8 Scen 4 del två: Kain klagar

8.1 Översättning

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל יְהוָה
גְּדוֹל עֲוֹנִי מִשְׁאוּא:

הֵן גִּרְשַׁתְּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶסְתֵּר
וְהָיִיתִי נֹעַ וְנֹדֶד¹⁴² בְּאֶרֶץ
וְהָיָה כָּל מֹצְאֵי יַהֲרַגְנִי:

וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה
לָכֵן כָּל הַרְג קַיִן שְׁבַע־עֲתִים יִקָּם

וַיִּשֶׂם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֹצְאוֹ:
וַיִּצָּא קַיִן מִלְּפָנֵי יְהוָה
וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קְדֵמַת עֵדֵן:

Och Kain sade till HERREN:

För stort är mitt straff¹⁴³ att bära¹⁴⁴

Betänk, du har fördrivit mig idag från markens ansikte¹⁴⁵, även från ditt ansikte kommer jag att vara dold

Och jag kommer att vara stapplande och vacklande på jorden

Ja, det blir så att vem som än träffar på mig¹⁴⁶ kommer att döda mig

Men HERREN sade till honom:

Därför:¹⁴⁷ Vem som än skulle döda Kain¹⁴⁸, sjufalt ska han bli vedergäld¹⁴⁹

Ja, HERREN gav en försäkran¹⁵⁰ till Kain att det inte blir så att han slås ner av vem som än träffar på honom.¹⁵¹

¹⁴² נֹעַ וְנֹדֶד Notera kamatz under wav. Används för att beteckna att uttrycket hör ihop som i tohu wavohu (öde och tom i 1 Mos 1:2. Jungerstam 2013, 11.

¹⁴³ Eller skuld.

¹⁴⁴ Notera igen roten נָשָׂא som tidigare förekom angående Kains blick som skulle lyftas om han gjorde vad som var rätt. Nu igen är det nåt Kain inte vill lyfta.

¹⁴⁵ Alltså yta.

¹⁴⁶ מֹצֵא, matza. är en vanlig rot i hebreiskan som används ca 450 gånger i GT. Den mest vanliga betydelsen är "hitta" eller "finna", men ordet bär också andra betydelser. Bl.a träffa på, möta. Harris et al 1981.

¹⁴⁷ Alltså baserat på vad som Kain anfört, som en följd av detta. Man kunde översätta "Baserat på detta framförda". Men det är alltså ett enda ord i den hebreiska texten. Jämför 2 Mos 6:6 och verserna innan.

¹⁴⁸ Det är participformen som används. En strikt ordagrann översättning vore "alla dödare (particip) av Kain...".

¹⁴⁹ Roten naqam används 88 gånger i GT. De två tillfällen den förekommer här i kapitel fyra är de enda gånger ordet har något med blodshämnd att göra. Hamilton 1990, 234.

¹⁵⁰ Översätts oftast "tecken". נִסָּא (ot) används t.ex. om sabbaten som ett tecken mellan Gud och hans folk, likaså i betydelsen "under och tecken". Det kan även användas om ett konkret tecken, minnesmärke. Se kapitel 8.2.1.

¹⁵¹ Vem var Kain rädd att skulle döda honom? Cassuto (1998, 194-195) noterar att vem han än skulle stöta på vore det en bror eller syster till Abel.

8.2 Kommentar över översättningen

Ansiktet är någonting gott, som i den Aronitiska välsignelsen ”Herren vände sitt ansikte till dig...” Att vara förvisad från markens ”ansikte” kan förstås som att vara förvisad från markens välsignelse, som ju är livgivande näring.

Att stapplande och vacklande – och inte en kringflackande vagabond – är en korrekt förståelse stöds även av denna vers. Kain är rädd att vem som helst kommer att kunna döda honom. Varför? Jo om han blir svag och vacklande. Han har ju sorgligt nog tidigare demonstrerat sin förmåga inte bara att försvara sig utan även att attackera och döda. Skulle han vara en hemlös vagabond skulle det inte innebära att han var svag.

8.2.1 Vad var tecknet – en försäkran?

Där jag översatt ”HERREN gav en försäkran” översätter man i regel ”HERREN gav ett tecken”. Vad är i så fall detta tecken? Det har man undrat över och olika alternativ har getts: ett märke av något slag, något föremål osv. Men texten ger ingen ledtråd.¹⁵²

Ordet som används är *ot* (ot). Det kan användas i flera olika betydelser, såväl i konkret betydelse som mer abstrakt.

Ordet kan användas om sådana tecken som regnbågen, sabbaten, stjärnorna, omskärelsen, tecken och under, plågor, men också de konkreta minnesstenar som restes av Josua när de gått över Jordan och kommit in i löfteslandet.¹⁵³ Vid alla dessa tillfällen nämns vad tecknet är.¹⁵⁴

I 1 Mos 4:15 nämns inte vad tecknet är. Det är ovanligt, men det finns åtminstone ett sådant exempel till. Det exemplet finns i Josua 2:12¹⁵⁵. Sammanhanget finns i sekvensen när Josua skickat in spejare till Jeriko och de gömts av kvinnan Rahab så att de kunde räddas. Efter det ber hon om ett tillförlitligt tecken (ot):

*Och nu, svär en ed vid HERREN, för jag har visat godhet med er, så visa även ni godhet gentemot min faders hus. Ja ge mig ett tillförlitligt tecken.*¹⁵⁶

Och vidare:

och låt min far och min mor, mina bröder och mina systrar leva, liksom alla som tillhör dem, och rädda oss från döden.”¹⁴ Männen sade till henne: "Med vårt eget liv svarar vi för ert, bara ni inte förråder vårt ärende. När HERREN ger oss landet, skall vi visa nåd och trofasthet mot dig." (SFB)

¹⁵² Westermann (1994, 312-314) ger en gedigen översikt av olika tolkningar gällande tecknet. Hans konklusion är att inget svar på frågan vad tecknet bestod av kan ges.

¹⁵³ Regnbågen efter floden (1 Mos 9:17); Sabbaten som ett förbundstecken (2 Mos 31:13); Mirakel som en profet utför (5 Mos 13:1); Minnesstenar (Jos 4:6).

¹⁵⁴ Wenham 1987, 110; Hamilton 1990, 234.

¹⁵⁵ וְעַתָּה הַשְׁבְּעוּנִי לֵי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעֶשְׂתִּימָם עִמָּי עִם־בֵּית אֲבִי הַחֶסֶד וְנִתְּתֶם לִי אֹת אֱמֶת:

¹⁵⁶ Min ordagranna översättning.

Här är alltså tecknet att de svär en ed vid HERREN.¹⁵⁷ I den aktuella versen i Kain-Abelberättelsen lovar HERREN att Kain inte ska dödas. HERRENS försäkran, hans löfte, är tecknet.

Det ord som används för att ”han gav” är wajasem¹⁵⁸. Ordet översätts i vanliga fall som sätta, placera. Men det används också i betydelsen ”sluta ett förbund” som i 2 Sam 23:5¹⁵⁹.

Han har slutit med mig ett evigt förbund (SFB).

Det kan också finnas en annan orsak till användningen av ”ot” om betydelsen faktiskt är ed/försäkran istället för ett vanligare alternativ som ”shevoa”¹⁶⁰. Genom att använda ”ot” uppnår författaren en fonetisk effekt, detta kan alltså vara ett av flera tillfällen i 1 Mos 4 då paronomasi medvetet används.

Wajasem adonai lekain *ot* levalti haq*ot oto* kol *motzo*¹⁶¹

Anser man ändå att det måste vara ett konkret tecken av något slag ges det åtminstone ingen ledtråd om vad det tecknet är.

I många översättningar tappar man lätt bort att först säger HERREN och sedan kommer berättaren in och bekräftar vad HERREN sagt med varierat ordval och grammatik. Det är så jag tolkar den här sekvensen. Denna typ av parallellism och repetition med variation förekommer mycket ofta i berättelserna i urhistorien. Inte minst i skapelseberättelsen där berättaren gång efter annan bekräftar det Gud gjort, med variation och komplettering.¹⁶²

Först talar HERREN:

Men HERREN sade till honom:

Därför: Vem som än skulle döda Kain, sjufalt ska han bli vedergäld.”

Sedan bekräftar berättaren med variation och ytterligare information:

Ja, HERREN gav en försäkran till Kain att det inte blir så att han slås ner av vem som än träffar på honom.

¹⁵⁷ וַעֲמָהּ הַשְּׁבֻעָה לַיהוָה

¹⁵⁸ וַיִּשֶׂם

¹⁵⁹ כִּי בְרִית עֹלָם לִי

¹⁶⁰ שְׂבֻעָה

¹⁶¹ וַיִּשֶׂם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת אוֹתוֹ כָּל מִצְאוֹ:

¹⁶² Jungerstam 2013, 57-60.

8.3 Strukturen för scen fyra som en helhet

När jag analyserade strukturen för hela scen fyra synliggjordes även för denna långa scen en kiastisk struktur som jag synliggör i tabellen nedan:

Vers 9	HERREN och Kain dialog	Jag visste inte att jag var min brors beskyddare
Vers 10	Herren till Kain	blodet ropar från marken
Vers 11	Herren till Kain	förbannad från åkerjorden
Vers 12	Herren till Kain	När du brukar åkerjorden ska den inte längre ge sin kraft
Vers 13	Kain till HERREN	Mitt straff är större än jag kan bära
Vers 14	Kain till HERREN	du driver mig bort från åkerjorden
Vers 14	Kain till HERREN	Stapplande och vacklande ska jag bli på jorden
Vers 15	HERREN till Kain	Herren ger sin försäkran. HERREN blir Kains beskyddare

Det centrala är när Kain utbrister ”Mitt straff är större än jag kan bära”. Före det förkunnar HERREN konsekvenserna och efter det beklagar sig Kain över dem. Scenen inleds med att Kain inte vill veta av att han skulle vara sin lillebrors beskyddare. Men i scenens slut är det just beskydd Kain väddar om. Till skillnad från hur Kain förhöll sig till Abel så blir HERREN Kains beskyddare – trots vad Kain gjort. Granskar man tabellen i detalj bör man dock notera att scenen inte följer ett kiastiskt mönster på detaljnivå, men om man sammanför verserna 10-12 till en helhet och betraktar vers 14 som en helhet blir resultatet som följer:¹⁶³

- A – Kain ville inte vara sin brors beskyddare (vers 9)
- B - HERREN förkunnar konsekvenserna (vers 10-12)
- C- Kain utbrister: Mitt straff är större än jag kan bära (vers 13)
- B – Kain klagar över konsekvenserna (vers 14)
- A – HERREN utlovar beskydd för Kain (vers 15)

¹⁶³ Mer korrekt är det att kalla detta mönster koncentriskt eftersom det finns bara ett centralt element. Walsh 2001, 13.

9 Scen 5: Kain förvisas österom Eden

9.1 Översättning

Så gick Kain från HERRENS ansikte
Och han slog sig ner i landet Nod, österom Eden

9.2 Kommentar

Efter detta samtal går Kain från Herrens närhet, hans ansikte. Poängen är alltså inte att han i synd lämnar HERREN, utan han går bort efter samtalet. Det innebär att han trots allt går bort styrkt. Han slår sig ner i området Nod. Namnet påminner om det Kain skulle bli, vacklande och stapplande eftersom ”Nod” och stapplande kommer från samma rot.¹⁶⁴

Men huruvida namnet har något med det att göra är inte säkert. Området ligger öster om Eden. Uttrycket återklingar slutet av Edenberättelsen med keruberna som vaktar Edens lustgård öster om Eden. Man bör notera att Eden beskrivs som en geografiskt lokalisierbar plats, inte som ett sagoland.¹⁶⁵

Att Kain slog sig ner är ytterligare ännu en bekräftelse på att mitt val av översättning av vacklande och stapplande är korrekt. Han blev inte en rotlös vagabond, trots att de flesta översättningar säger just det.

Nu är alltså Kain-Abelberättelsen slut. Den är en egen helhet som tog vid från 1 Mos 4:1 och avslutas i och med 1 Mos 4:16. 1 Mos 4:1-2 är dock en inledning och den egentliga berättelsen startar vid 1 Mos 4:3. Abel är borta och det som följer är Kains genealogi och sedan avslutas kapitlet med att rapportera om den son som föds istället för Abel, alltså Sjet.

¹⁶⁴ Forskare som föredrar förståelsen ”vandrare” lyfter även fram möjligheten att förstå ”landet Nod” inte som en geografisk beteckning utan som ”området där han vandrade omlring”. Så t.ex Westermann (1994, 315), Waltke (2001, 99) och Cassuto (1998, 228).

¹⁶⁵ För diskussion och vidare referenser se Jungerstam 2013, 22, 32-36.

10 Kain-Abelberättelsen i min översättning

Innan jag går vidare med att behandla Kains genealogi presenterar jag nu Kain-Abelberättelsen, först i sin helhet och sedan uppdelad i scener.

10.1 Berättelsen som helhet

Men mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna.¹⁶⁶

Och hon blev havande och födde Kain

Och hon sa: Jag har fått en man från HERREN

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel

Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken

Och detta hände efter en tid:

Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina förstfödda i sin hjord och av deras fett

Och HERREN såg med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer såg han inte med välbehag

Och en våldsam vrede upptändes hos Kain och föll hans ansikte

Och HERREN sade till Kain:

Varför är din vrede upptänd, ja varför har ditt ansikte fallit?

Är det inte så att om du gör rätt är det upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har synden slagit sig ner. Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den

Men Kain blev vred på Abel, sin bror

Och det skedde medan de var ute på fältet

Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror och han dödade honom

Och HERREN sade till Kain:

Var är Abel, din broder?

Och han sa:

Jag visste inte att jag var min broders beskyddare

Och Han sa:

Vad har du gjort?

¹⁶⁶ Det jag anger med fet stil är meningar där perfekt eller den typiska wajehi-formen används. Detta är kännetecknet för information som ges vid sidan av berättelsens röda tråd. Man får alltså information om något som hänt en obestämd tid innan berättelsen fortsätter, eller något som sker parallellt med berättelsens handling. Berättarformen är imperfekt konsekutiv, alltså wajjiqtol.

Rösten från blodet av din broder ropar till mig från marken

Och nu: Förbannad är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din broder från din hand

Ja, när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig. Stapplande och vacklande ska du vara på jorden

Och Kain sade till HERREN:
För stort är mitt straff att bära

Betänk, du har fördrivit mig idag från markens ansikte, även från ditt ansikte kommer jag att vara dold

Och jag kommer att vara stapplande och vacklande på jorden

Ja, det blir så att vem som än träffar på mig kommer att döda mig

Men HERREN sade till honom:

Därför: Vem som än skulle döda Kain, sjufalt ska han bli vedergäld

Ja, HERREN gav en försäkran till Kain att det inte blir så att han slås ner av vem som än träffar på honom

Så gick Kain från HERRENS ansikte
Och han slog sig ner i landet Nod, österom Eden

10.2 Berättelsen uppdelad i scener

Inledning:

Men mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna

Och hon blev havande och födde Kain

Och hon sa: Jag har fått en man från HERREN

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel

Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken

Scen 1:

Och detta hände efter en tid:

Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina förstfödda i sin hjord och av deras fett

Och HERREN såg med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer såg han inte med välbehag

Och en våldsam vrede upptändes hos Kain

och föll hans ansikte

Scen 2

Och HERREN sade till Kain:

*Varför är din vrede upptänd, ja varför har din blick fallit?
Är det inte så att om du gör rätt är den upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har
synden slagit sig ner. Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den
Men Kain blev vred på Abel, sin bror*

Scen 3

*Och det skedde medan de var ute på fältet
Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror
och han dödade honom*

Scen 4

*Och HERREN sade till Kain:
Var är Abel, din broder?*

*Och han sa:
Jag visste inte att jag var min broders beskyddare*

*Och Han sa:
Vad har du gjort?
Rösten från blodet av din broder ropar till mig från marken*

*Och nu: Förbannad är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din
broder från din hand
Ja, när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig. Stapplande och vacklande
ska du vara på jorden*

*Och Kain sade till HERREN:
För stort är mitt straff att bära*

*Betänk, du har fördrivit mig idag från markens ansikte, även från ditt ansikte kommer jag att
vara dold
Och jag kommer att vara stapplande och vacklande på jorden
Ja, det blir så att vem som än träffar på mig kommer att döda mig*

*Men HERREN sade till honom:
Därför: Vem som än skulle döda Kain, sjufalt ska han bli vedergäld
Ja, HERREN gav en försäkran till Kain att det inte blir så att han slås ner av vem som än
träffar på honom*

Scen 5

*Så gick Kain från HERRENS ansikte
Och han slog sig ner i landet Nod, österom Eden*

11 Del två av 1 Mos 4: Kains genealogi samt Shets födelse

11.1 Översikt och arbetsgång

Efter Kain-Abelberättelsen följer Kains genealogi varefter den helhet 1 Mos 4 utgör avslutas med att Adam och Eva på nytt kommer in i handlingen och Shets och Enoshs födelse rapporteras i 1 Mos 4:25-26.

Först diskuterar jag allmänt om hur avsnittet hör ihop med det som föregår och därefter allmänt om genealogier och utombibliska paralleller. Sedan ger jag min översättning av Kains genealogi varefter jag kommenterar och analyserar den. Sedan gör jag motsvarande arbete med kapitlets avslutning, 1 Mos 4:25-26.

Efter det gör jag en analys av de födelseuttryck som förekommer i 1 Mos 4 varefter jag vidgar perspektivet när jag analyserar ordfrekvensen i hela himmelens och jordens toledot. I därpå följande kapitel analyserar jag strukturen i 1 Mos 4 och dess delar. Till sist avslutar jag med en avslutande diskussion som inkluderar såväl hela himmelens och jordens toledot som skapelseberättelsen.

11.2 Hur förhåller sig Kains genealogi till Kain-Abelberättelsen

Det finns olika syn på huruvida Kains genealogi ska betraktas som en separat del i 1 Mos 4 eller inte. Historien om Kain och Abel är avslutad, på så sätt är detta en ny del. Men grammatikaliskt så används här berättarformen imperfekt konsekutiv. Den formen används för att föra berättelsen vidare på ett kronologiskt sätt. Skulle författaren ha velat ange att nu börjar något nytt så hade han använt perfekt, liksom i 1 Mos 4:1. Även om man på svenska ofta översätter på samma sätt genom imperfekt, t.ex. ”Adam kände sin hustru” i 1 Mos 4:1 och ”Kain kände sin hustru” i 1 Mos 4:17, används alltså olika verbformer i hebreiskan. Författarens val mellan imperfekt konsekutiv och perfekt i 1 Mos 4 gör att man i vers ett ska förstå att här börjar en ny del i toledoten, medan valet här i vers 17 av imperfekt konsekutiv gör att man ska tolka det som att berättelsen går vidare. Wenham noterar även sättet att uttrycka personernas yrke genom participformen visar på en homogen berättelse i 1 Mos 4. Likaså hur ha-adam – ”människan” - i början av kapitel fyra blir Adam - personen Adam - i

slutet av kapitlet. Detta innebär således en mjuk övergång till 1 Mos 5 där Adam, enligt många forskare, används som personnamn. Jag håller med Wenham när han menar att det inte är troligt att de här olika delarna i 1 Mos 4 cirkulerat som självständiga berättelser i sin nuvarande form. Wilson gör även samma slutsats efter att ha analyserat de formuleringar som används. Han anser att 1 Mos 4 är en helhet och att delarna, i den form de nu är, aldrig cirkulerat separat.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Wilson 1977, 136-137; Wenham 1987, 97.

12 Kains genealogi

Kains genealogi omfattar 1 Mos 4:17-24 och följer direkt versen där det konstaterades att Kain bosatte sig i landet Nod, öster om Eden. Efter Kains genealogi följer kapitlets och toledotens avslutning i 1 Mos 4:25-26 till vilken jag återkommer.

12.1 Allmänt om genealogier

I 1 Mos 4:17 inleds den första egentliga genealogin som omfattar sju generationer.¹⁶⁸ Westermann noterar att forskare som Gunkel och Wellhausen i början av 1900-talet såg genealogier enbart som utfyllnad för att överbrygga luckor i tiden eller som ekon av gamla berättelser. Men Westermann lyfter fram att den synen inte längre är försvarbar. Genealogier är en specifik, nu väldokumenterad, genre vars historia och betydelse kan bevisas. De används aldrig enbart för att fylla ut luckor. Deras syfte är enligt Westermann att presentera historia på ett typiskt sätt för den tidiga historien. Så gör t.ex. sumererna eller senare fenicierna när de beskriver bl.a. civilisationens framväxt genom genealogier. Genealogier kan beskriva en familjs historia, eller framväxten av större samhällen. Speciella insatser personerna gjort kan länkas till genealogin. I sådana fall, vilket Kains släktavla är ett exempel på, är fokus mer på att belysa kulturens och civilisationens framväxt än på enskilda individer.¹⁶⁹

Genealogier anses av en del forskare höra till de mest monotona avsnitten i Bibelns texter. Vid en ouppmärksam läsning kan det verka som att släktlistorna enbart är monotona och upprepande. Westermann har delvis rätt när han säger att släktlistornas språk, inklusive meningarnas ordningsföljd följer ett fixerat mönster. Men som Cassuto påpekar vitaliseras genealogierna i urhistorien av många snillrika variationer i ord och uttryck, liksom i grammatiken. Därutöver finns inskjutet upplysningar om yrken och andra utmärkande drag för en del av personerna. I kapitel 14 presenterar jag en översikt av de många variationer som finns i Kains genealogi.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Wenham (1987, 110) menar att den här genealogin kunde ta vid direkt efter 1 Mos 4:2 och Westermann (1994, 323-324) placerar 1 Mos 4:1 som inledning så att Kain blir generation två. Men den form texten existerar är den strukturerad så att Kains genealogi inleds just i 1 Mos 4:17 och omfattar sju generationer.

¹⁶⁹ Westermann 1994, 324-325, 329.

¹⁷⁰ Westermann 1994, 327; Cassuto 1998, 187.

12.2 Strukturen i Kains genealogi

Det bör noteras att det finns sju släktled, vilket ju är ett fullkomligt tal. Genealogin är linjär fram till den sjunde generationen då den blir segmenterad i och med att tre söner och en dotter presenteras.¹⁷¹ Jag håller med Westermann om att de sista två generationerna med Lemech och hans söner, samt dotter, kan sägas bilda en egen enhet inom genealogin.¹⁷² Alla de tre sönerna anges som grundare av olika betydelsefulla hantverk eller kulturella färdigheter. Släktträdet som beskrivs är som följer:¹⁷³

1. Kain
2. Chanoch
3. Irad
4. Mechujael
5. Metushael
6. Lemech (två hustrur: Ada och Tsilla)
7. Javal, Juval, Tubal-Kain och Naama (dotter)

Kains genealogi tydliggör att Kain inte blev förbannad, inte heller hans ättlingar. Inte desto mindre tydliggörs att ondskan fick en fortsättning och därtill växte i omfattning. I enlighet med det mönster som återfinns i GT presenteras den mindre betydelsefulla broderns genealogi först innan berättelsen går vidare med den mer betydelsefulla brodern. I det här fallet är det Shet, vars genealogi tar vid i 1 Mos 5.¹⁷⁴

12.3 Kains genealogi jämfört med utombibliska texter

Historien om Kain och Abel är unik, men släktlistor och andra intressanta beröringspunkter finns i jämförande litteratur från den antika främre orienten.¹⁷⁵ Vad gäller beröringspunkter med Kains genealogi kan nämnas sumeriska texter. I dessa berättas om sju ”apkallu”, sju vise, som lär människorna bl.a. musikens ädla konst. Den äldste av dem var Adapa som associerades med staden Eridu. I mesopotamisk tradition ansågs Eridu vara den första stad som grundades. De sju vise presenteras efter varandra, det är dock ingen genealogi. Fenicisk

¹⁷¹ Hamilton 1990, 237; Westermann 1994, 324; Waltke 2001, 99.

¹⁷² Westermann 1994, 329.

¹⁷³ Westermann (1994, 323-324) menar att 1 Mos 4:1 ska anslutas till denna så att Lemech blir den sjunde generationen. Givetvis är han den sjunde från Adam, men i Kains genealogi är han den sjätte generationen.

¹⁷⁴ Detta gäller för Jafet och Ham som föregår Shem (1 Mos 10), Ismael som föregår Isak (1 Mos 25:12-34) liksom Esau som föregår Jakob (1 Mos 36-37). Wenham 1987, 97; Cassuto 1998, 195.

¹⁷⁵ Vad gäller de sumeriska kungalistorna återkommer jag till dem i nästa skrift när jag behandlar 1 Mos 5.

tradition, bevarad av Philo av Byblos, talade om halvgudar eller hjältar som kom ner och lärde människorna tekniska och magiska förmågor.¹⁷⁶

Jämför man Kains genealogi med de ovan nämnda innefattar den inga mytologiska element. Att vanliga dödliga människor anges som grundare av de kulturella färdigheter som anges är något som skiljer sig från den uppfattning som ges i andra skrifter från den antika främre orienten. I dessa är det alltid gudar eller halvgudar som lär människorna kulturella eller tekniska färdigheter. Till skillnad från jämförelsematerialet betonar Kains genealogi det inommänskliga. Det var människan själv som utvecklade metallhantverk och musik utan hjälp av halvgudar.¹⁷⁷

Westermann noterar även att det inte är Israels förfäder som ges äran för dessa framsteg, utan ättlingar till Kain. Det är en allmänmänsklig prestation som beskrivs och den förhärslig inte något specifikt folk, eftersom Kains ättlingar enligt urhistorien alla går under i floden.¹⁷⁸

Uppfattningen att författaren av 1 Mos 4:17-24 inte kände till floden förekom bland forskare som Wellhausen. Men även där har empirin, enligt Westermann, gjort att den åsikten inte längre är trovärdig. Idag vet man att det finns en enhetlig, bl.a. babylonisk, tradition som placerar kulturens och civilisationens framväxt innan en förödande flod och att civilisationen fortsatte på nytt efter den.¹⁷⁹

En sista fråga jag berör är huruvida författaren av 1 Mos 4:17-24 lånat materialet från andra folks gamla traditioner och bearbetat det. För det första består likheterna endast i enskilda detaljer. Som helhet är olikheten med övriga texter från den antika främre orienten massiv och ett eventuellt beroendeförhållande ytterst spekulativt.¹⁸⁰ Cassuto hävdar att den som vill spekulera i vilka eventuella traditioner som ligger bakom den text som finns i 1 Mos 4 genast förflyttar sig från fast mark till lösa spekulationer.¹⁸¹ För det andra bör man notera att utifall att man finner två texter som har en relation och den ena är mytologiserad medan den andra inte är det, eller är det avsevärt mindre, så är den logiska slutsatsen den att det är den icke mytologiserade som är den mer ursprungliga versionen. Jag nöjer mig med att konstatera att det finns intressanta detaljer i det utombibliska materialet som kan ge ökad förståelse åt Kains genealogi. Mot bakgrund av jämförelsematerialet blir det t.ex. mycket mer anmärkningsvärt att det är människor av kött och blod, inte halvgudar eller gudar, som utvecklar stadsbyggande, musik och hantverk. Utan den referensram det utombibliska materialet erbjuder är det svårare att inse det anmärkningsvärda i en sådan upplysning.

¹⁷⁶ Wenham 1987, 99, 110; Westermann 1994, 325, 329-330; Cassuto 1998, 188.

¹⁷⁷ Wenham 1987, 99, 110; Cassuto 1998, 188, 230; Waltke 2001, 99.

¹⁷⁸ Westermann 1994, 325-327.

¹⁷⁹ Westermann (1994, 325) hänvisar även till forskare som J. Dillmann och K. Budde som anhängare av Wellhausens syn.

¹⁸⁰ Wilson 1977, 149; Wenham 1987, 110-111.

¹⁸¹ ”Anyone seeking to trace the details, characteristics and intentions of the pre-Torah tradition regarding Cain and Abel necessarily leaves the *terra firma* of fact and ventures on the high seas of conjecture”. Cassuto 1998, 179.

13 Översättning

וַיִּדַע קַיִן אֶת אֲשֶׁתוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוֹךְ
וַיְהִי בְנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:

וַיִּוְלַד לְחֲנוֹךְ אֶת עֵירָד
וְעֵירָד יָלַד אֶת מְחֻיָּאֵל
וּמְחֻיָּאֵל יָלַד אֶת מֶתוּשָׁאֵל
וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת לֶמֶךְ:

*Och Kain umgicks¹⁸² med sin kvinna och hon blev havande och hon födde Chanoch
Och han blev en stadsbyggare. Och man kallade stadens namn som sonens namn: Chanoch*

*Och föddes åt Chanoch Irad
Och Irad gav upphov till Mechujael
Och Mechujael gav upphov till Metushael
Och Metushael gav upphov till Lemech*

וַיִּקַּח לוֹ לְמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ:
וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי יִשָּׁב אֱהֵל וּמִקְנֶה:
וְשֵׁם אֲחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָּל תַּפְשׁ כְּנֹר וְעוֹגֵב:
וְצִלְהָ גַם הוּא יָלַדָה אֶת תּוֹבֵל קַיִן לְטֹשׁ כָּל חַרֶשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל
וְאֶחָת תּוֹבֵל קַיִן נְעֻמָּה:

*Och han tog åt sig Lemech två kvinnor, namnet på den första var Ada och namnet på den
andra var Tsilla
Och Ada födde Javal, han blev far till dem som bor i tält och har boskap¹⁸³
Och namnet på hans bror var Juval, han blev far till alla som spelar stränginstrument och
flöjt
Och Tsilla, också hon, födde Tubal Kain, en smidare av alla föremål av koppar och järn
Och syster till Tubal Kain var Naama*

וַיֵּאמֶר לְמֶךְ לְנִשְׁוֵי עֵדָה וְצִלְהָ
שְׁמַעְנֵן קוֹלִי נָשִׁי לְמֶךְ הָאֲזוּנָה אִמְרָתִי
כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפָצְעִי וַיִּלָּד לְחַבְרָתִי:
כִּי שְׂבָעַתִּים יִקָּם קַיִן וְלְמֶךְ שְׂבָעִים וְשִׁבְעָה:

*Och Lemech sa till sina kvinnor Ada och Tsilla:
Hör min röst ni Lemechs hustrur, ge akt på mitt tal!
Ja, En man dödar jag för mitt sår och en yngling för min skråma
Ja, sjufalt hämnad blir Kain men Lemech sjuttio och sju*

¹⁸² Kände, roten עֵדָה

¹⁸³ Abel var redan en vårdare av hjorden, men det ord som används i det sammanhanget omfattar endast getter och får. Mikne som används här omfattar även större boskap som kor och åsnor m.m. Wenham 1987, 113.

13.1 Namnen i genealogin

Jag anser det är värt att notera att namnen som anges har gett upphov till mycket huvudbry bland forskare. Är de hebreiska namn, är de babyloniska eller sumeriska? För varje namn finns det många förslag såväl vad gäller dess härledning som dess betydelse. Jag tycker det är intressant att Westermann konstaterar att man ingenting kan säga med säkerhet om ett enda av namnen i listan. Flera av namnen föreslås ha sumeriskt eller babyloniskt ursprung, men ingen konsensus finns gällande betydelse eller ursprung.¹⁸⁴ Enligt mig vittnar detta om att genealogin bevarat något mycket gammalt, namn som går bakåt långt tillbaka i tiden.

13.2 Varifrån kom Kains fru och vem byggde staden?

וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֵד אֶת חֲנוֹךְ
וַיְהִי בִּנְיָה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:

*Och Kain umgicks med sin kvinna och hon blev havande och hon födde Chanoch
Och han blev en stadsbyggare¹⁸⁵ Och man kallade stadens namn som sonens namn: Chanoch*

Kains fru måste vara en av Adam och Evas döttrar som inte ännu nämnts. Att sådana fanns nämns i 1 Mos 5:4. De bibliska berättelserna är inga moderna biografier där alla detaljer nämns. De är mycket komprimerade berättelser där det som är nödvändigt för berättelsen nämns medan annat lämnas bort.¹⁸⁶

Vem byggde en stad? Översättningen ”stad” kan ju leda tankarna fel. Det hebreiska ordet עִיר, ir, kan beteckna en enkel bosättning omgärdad av något slag av inhägnad eller enkel mur eller stängsel.¹⁸⁷ Men vem byggde staden, Kain eller Chanoch? För att dra rätt slutsats bör man jämföra med inledningen av kapitel fyra:

Och mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna

och hon blev havande och födde Kain

Och hon sa: ”Jag har format en man med HERRENS hjälp”

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel.

¹⁸⁴ Westermann 1994, 328-329. Jag upprepar att detta inte betyder att förslag saknas för varje namn. Förutom Westermann hänvisar jag till kommentarerna av Wenham (1987), Hamilton (1990) och Cassuto (1998) för olika förslag.

¹⁸⁵ Particip.

¹⁸⁶ Hamilton 1990, 237; Cassuto 1998, 229.

¹⁸⁷ Waltke 2001, 99.

Och Abel blev en **vårdare** av hjorden medan Kain blev en **brukare** av marken¹⁸⁸

Först nämns alltså sönerns namn och sedan följer deras yrken som anges med participformen. Samma participform används även i samband med Lemechs söners yrken. Participformen anger alltså yrket eller inriktningen i livet. Om författaren avsett berätta att en person ”byggde en stad” kunde författaren använt imperfekt konsekutiv eller perfekt.

Frågan är då huruvida det är Kains nya yrke som är stadsbyggarens eller är det sonen Chanoch som avses. I 1 Mos 4:2 angavs redan Kains yrke, med participformen, som ”brukare av marken – alltså en jordbrukare. Vid alla andra fall i kapitlet anges namnet på barnet först och sedan barnets yrke, inte det yrke fadern till barnet hade. I så fall är det Chanoch som är stadsbyggaren, inte Kain. Westermann påpekar likaså att efter att sonens födelse har kungjorts är det inte vanligt att sedan berätta mer om fadern i fråga, utan om sonen och vad han har gjort. Westermann menar även att det vore märkligt om Kain skulle gett staden han själv byggt sonens namn. Westermann lyfter ytterligare fram att det strider mot logiken i genealogier att det är samme man som först beskrivs som åkerbrukare och sedan stadsbyggare. En utveckling från agrikultur till stadskultur är den vanliga och att en ättling till Kain ges äran att bli den förste stadsbyggaren är det naturliga. Westermann anser att man kan vara säker på att den ursprungliga intentionen var att beskriva Chanoch som stadsbyggare.¹⁸⁹

Det som gör att de flesta översättningar ändå tolkar det som att Kain är stadsbyggaren är slutet på meningen som ofta översätts som ”Kain byggde en stad och kallade den Hanok efter sin son” (SFB).¹⁹⁰

Det finns orsak att granska avsnittet igen:

וַיִּדַע קַיִן אֶת אֶת אִשְׁתּוֹ
וַתֵּהָרָה
וַתֵּלֶד אֶת חֲנוֹךְ
וַיְהִי בְנֵה עִיר
וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:

Och Kain umgicks med sin kvinna

och hon blev havande

Ja hon födde Chanoch

och han blev en stadsbyggare

Och man/han kallade namnet på staden enligt sonens/hans sons namn: Chanoch.

Strukturen är intressant. Först är Kain aktiv och kvinnan passiv. Sedan är kvinnan aktiv och sonen passiv, sedan är sonen aktiv och slutligen återvänder texten till början, till Kain, på ett passivt sätt genom att låta ”hans son” återknyta till honom.

Man kan också förstå det som att:

¹⁸⁸ וַתֵּהָרָה לְלֵדָת אֶת אִשְׁתּוֹ אֶת חֲנוֹךְ

וַיְהִי בְנֵה חֲנוֹךְ וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ

¹⁸⁹ Wilson 1977, 139-140; Wenham 1987, 11; Cassuto 1989, 228-231; Westermann 1994, 327.

¹⁹⁰ Westermann (1994, 327) betonar att det är det enda som gör att man kan uppfatta Kain som stadsbyggare. Westermann tolkar det, på basis av vokaliseringen, som att masoreterna ansåg att Kain var byggaren. Wenham (1987, 111) för en liknande diskussion, men han lämnar frågan mera öppen.

1. Kain umgicks med sin kvinna och hon blir havande
2. Hon föder Chanoch och han blev en stadsbyggare
3. Han (Kain) namnger staden efter sin sons namn

Här är det sista Chanoch med som ett förtydligande. Det som motiverar ett krångligt sätt att säga det är kanske författarens önskan att använda likheten med בְּנוֹ och בְּנֵה (boné - byggare och benó – hans son).¹⁹¹

Jag håller med om att det finns tydliga spår av paronomasi, alltså lek med snarlika ord endera betydelsemässigt eller fonetiskt. Jag presenterar raden som proklamerar byggandet en gång till där jag ger en översättning som följer hebreiskans ordföljd och lämnar bort svenska drag som "en". Sist skriver jag ut den hebreiska texten så man kan få en uppfattning om hur det låter på hebreiska:

וַיְהִי בְּנֵה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ תְּנוּדָה:

Och han blev byggare stad. Och man kallade namnet staden som namnet hans son: Chanoch

Wajehi bone ir wajikra shem hair keshem beno Chanoch

Jag konstaterar även att det finns ett kiastiskt mönster såtillvida att det finns tre enheter a-c som sedan återkommer så att den sista enheten svarar mot den första, dock är mönstret varierat vad gäller b' och c'. Mönstret är: a-b-c-b'-c'-a'

Att denna paronomasi och kiastiska uppbyggnad kan konstateras gör att man bör vara extra noggrann med textens förståelse. Författaren har kanske offrat något av textens klarhet för att nå större språklig skönhet.

En annan möjlighet jag till sist lyfter fram är att masoreterna eventuellt skulle ha vokaliserat fel så att det inte skulle stå בְּנוֹ – beno = hans son/sonens, utan bono – dess byggare. Det finns flera andra förslag till ändrad vokalisering och andra lösningar som tydliggör att byggaren är Chanoch, inte Kain som bl.a. Westermann presenterar.¹⁹²

Betraktar man meningen isolerad är den mest naturliga förståelsen att det var Kain som var stadsbyggare. Men betraktar man meningen i sitt sammanhang i 1 Mos 4 vad gäller hur Kain och Abel presenterats samt noterar vad som innan sagts om Kain som vacklande och svag eller kringströvande vagabond så blir den naturliga förståelsen att det är Chanoch som bygger staden och man kallar den enligt sonen Chanochs namn.

Vilken översättningsvariant man än väljer så anser jag på basis av språket och jämförande användning i 1 Mos 4 att det är Chanoch som är stadsbyggaren, inte Kain.¹⁹³ Om man inte kan omfatta min slutsats bör man i vilket fall vara medveten om möjligheten att författaren avsåg Chanoch och inte Kain som stadsbyggare.

¹⁹¹ Hamilton 1990, 237; Cassuto 1998,

¹⁹² Westermann 1994, 327.

¹⁹³ Cassuto (1998, 230-231) och Westermann (1994, 327) hävdar detta starkt och den slutsatsen stöds även av Wilson (1997, 139-140). Hamilton (1990, 237) menar att det är Kain som är stadsbyggaren, men han medger att den hebreiska syntaxen tillåter att det är Chanoch som är stadsbyggaren. Att namnge en stad enligt det egna namnet förekommer bl.a. i 5 Mos 3:14; 2 Sam 5:9; 12:28.

14 Språkliga variationer i genealogin

I det här kapitlet presenterar jag de variationer jag noterat i Kains genealogi. I kapitel 16.1 redovisar jag ännu alla variationer bland födelseformlerna i hela 1 Mos 4.

14.1 Från Chanoch fram till Lemech

*Och föddes åt Chanoch Irad
Och Irad gav upphov till Mechujael
Och Mechujael gav upphov till Metushael
Och Metushael gav upphov till Lemech*

Lägg märke till variationen: Kain kände sin fru, hon blev havande och hon födde. Åt Chanoch föddes och sedan gav de tre sistnämnda upphov till sina barn. Åter stor variation alltså även i en släktlista. Notera den trefaldiga identiska upprepningen som föregår generation sex Lemech.

14.2 Lemech

*Och han tog åt sig Lemech två kvinnor
Namnet på den första var Ada och namnet på den andra var Tsilla*

*Och Ada födde Javal, han blev far till dem som bor i tält och har boskap¹⁹⁴
Och namnet på hans bror var Juval, han blev far till alla som spelar stränginstrument och flöjt
Och Tsilla, också hon, födde Tubal Kain, en smidare av alla föremål av koppar och järn
Och syster till Tubal Kain var Naama*

Vad gäller Lemech finns en mängd nya variationer. Följande tre nya drag noterar jag vad gäller hans hustrur

- 1 Fruarnas namn nämns, förutom vad gäller Eva har det inte skett förut
- 2 Det nämns att ”han tog åt sig”
- 3 Han tog åt sig inte en, men två kvinnor

¹⁹⁴ Miqne är ett begrepp som omfattar betydligt mer än ”roe tzon” som Abel var. Tzon betecknar bara får och getter, medan miqne omfattar även annan större boskap som nötkreatur, åsnor och kameler. Wenham 1987, 113; Hamilton 1990, 239.

Vad gäller sönerna finns ytterligare fyra variationer

- 4 Nu presenteras inte bara yrken utan även att två av sönerna blev ”far till” olika yrkesgrupper
- 5 Ada ”födde” Javal men vad gäller Juval nämns endast hans namn
- 6 Vad gäller Tubal Kain beskrivs han inte som ”en far till” utan endast en ”smidare”
- 7 En syster nämns med namn utöver de tre bröderna

Variation nummer sex har harmoniserats och gömts bort i många översättningar, vilket man kan konstatera om man jämför med texten i t.ex. Bibel 2000.¹⁹⁵ Jag presenterar här en jämförelse av min översättning som återger vad den hebreiska texten egentligen säger och översättningen i Bibel 2000.

Och Ada födde Javal, han blev far till dem som bor i tält och har boskap

Och namnet på hans bror var Juval, han blev far till alla som spelar stränginstrument och flöjt. Och Tsilla, också hon, födde Tubal Kain, en smidare av alla föremål av koppar och järn

Och syster till Tubal Kain var Naama.

Bibel 2000: Ada födde Javal, och han blev stamfar till dem som bor i tält och håller boskap.²¹ Hans bror hette Juval, och han blev stamfar till alla som spelar lyra och flöjt.²² Också Silla födde en son, Tuval Kain, stamfar till alla kopparsmeder och järnsmeder. Tuval Kain hade en syster, Naama.

Översättarna av Bibel 2000 har alltså likriktat språket så att man skriver att Tuval Kain ”blev stamfar till” även om texten inte säger det. Mycket av den språkliga elegansen går förlorad när översättningar inte ens försöker bevara den variation som finns i hebreiskan. Ännu mer beklagligt är det om man på basis av sådana översättningar hävdar att språket är monotont.

Vad gäller sönerns yrken kan man notera att Tubal Kain anges som en smidare av föremål av koppar och järn. Ofta anges dessa perioder komma efter varandra som brons- och järnålder. Här anges de simultant. Hamilton nämner att det även finns ytliga fyndigheter av metallerna i fråga. Det finns järnföremål av som daterats till tredje årtusendet före Kristus och kopparföremål som daterats till det sjätte årtusendet före Kristus. Westermann har nog en poäng då han lyfter fram att det är nog ingen datering som är syftet här utan att notera att bearbetningen av metall inleddes tidigt – och inga gudar är inblandade.¹⁹⁶

Vad gäller Javal som far till dem som håller boskap noterar Hamilton och Wenham att det hebreiska ordet som används här omfattar all boskap, inte bara får och getter som redan Abel hade hand om som en ”vårdare av hjorden”.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Hamilton (1990, 236) noterar även den oväntade variationen och nämner hur andra forskare försökt ändra på texten på olika sätt för att harmonisera texten.

¹⁹⁶ Wenham 1987, 113; Hamilton 1990, 239; Westermann 1994, 332-333.

¹⁹⁷ Wenham 1987, 113; Hamilton 1990, 239.

14.3 Lemechs sång

Lemechs¹⁹⁸ sång avslutar Kains genealogi. Westermann noterar att det är ett ovanligt sätt att avsluta en genealogi, men han anser att det utan tvekan är författarens avsikt. Den är tydligt länkad till det som föregår, inte minst genom de namn som nämns, men utgör samtidigt en egen enhet.¹⁹⁹ Den är vackert strukturerad och formulerad även om budskapet inte är upplyftande.

Westermann noterar att den anknyter såväl bakåt som framåt i tiden. Den ger ett eko av Kain-Abelberättelsen samtidigt som den pekar framåt mot 1 Mos 6:1-8 där den kommande floden förbådas. Att sången är placerad direkt efter Lemechs tre söner som ges äran för att ha fört kultur och civilisation framåt säger kanske något om att en växande och blomstrande civilisation inte är en garanti för att allt står rätt till.²⁰⁰ Inte om HERREN ser att

Sannerligen, överflödande var människans ondska på jorden, Ja, varje form av hennes hjärtas tankar – bara onda, varje dag. (1 Mos 6:5)

Jag presenterar Lemechs sång på nytt för att kunna tydliggöra den intressanta strukturen:

Och Lemech sa till sina kvinnor Ada och Tsilla:

Hör min röst ni Lemechs hustrur, ge akt på mitt tal!

Ja, En man dödar jag för mitt sår och en yngling för min skråma

Ja, sjufalt hämnad blir Kain men Lemech sjuttio och sju

Först anges vem som talar till vem. Därefter följer tre uttalanden som alla uppvisar parallellism. Alla tre gånger på varierat sätt:

Hör min röst ni Lemechs hustrur, ge akt på mitt tal! A – B – A'

Ja, En man dödar jag för mitt sår och en yngling för min skråma. A – B – C – A' – C'

Ja, sjufalt hämnad blir Kain men Lemech sjuttio och sju A – B – C – C' – A'

I den tredje raden där Lemech säger att ”En man dödar jag” används perfekt formen ”haragti” som i vanliga fall översätts som perfekt eller imperfekt. I vanliga fall anger perfekt en historisk händelse, alltså något som redan skett. Men verbformerna i hebreiskan kan översättas på olika sätt beroende på sitt sammanhang och här bör uttrycket översättas som *konditionalis*, alltså inte som något som redan hänt utan något som Lemech är beredd att göra.

¹⁹⁸ Ibland stavas namnet Lamech, men det är endast en pausal form som används i slutet av 1 Mos 4:18. Wenham 1987, 112; Westermann 1994, 329.

¹⁹⁹ Westermann 1994, 324, 334-335.

²⁰⁰ Westermann 1994, 326.

Kugel ger följande exempel på motsvarande användning av perfekt där konditionalis tveklöst är rätt tolkning av ett verb som står i perfekt:²⁰¹

*Men han svarade: "Min son får inte följa med er. Hans bror är död och han är ensam kvar. **Skulle en olycka hända honom** på er resa, då driver ni er gamle far med sorg ner i dödsriket." (1 Mos 42:38).²⁰²*

*Men olivträdet svarade dem: **Skall jag sluta att ge** av min feta saft, varmed gudar och människor äras, för att i stället stå och vaja högt över de andra träden? (Dom 9:9)²⁰³*

Det crescendo som finns i Lemechs uttalande bör även noteras. En man för ett sår och en yngling för en skråma är inte synonyma uttryck utan innebär en intensifiering precis som den sista radens uttalande där sjufalt blir sjuttio och sju.²⁰⁴

²⁰¹ Kugel 1981, 32-33. Hamilton 1990, 241.

²⁰² Det är "Skulle...hända" som uttrycks med perfekt.

²⁰³ Det är "Skall jag sluta" som uttrycks med perfekt.

²⁰⁴ Kugel 1981, 32.

15 Kapitlets avslutning

Först presenterar jag min översättning av 1 Mos 4:25-26 varefter jag kommenterar detaljer i verserna. Därefter diskuterar jag versernas funktion i 1 Mos 4 och sist i kapitlet presenterar jag en jämförande analys där jag fokuserar på de variationer som finns i jämförelse med 1 Mos 4:1-2.

15.1 Översättning

וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ
וַתֵּלֶד בֶּן
וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת
כִּי נֶשֶׁת לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּלֶם
כִּי הִרְגוּ קַיִן:

וַיֵּלֶשֶׁת גַּם הוּא יֵלֵד בֶּן
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֶנוֹשׁ
אֵז הוֹסֵל לְקִרְאָה בְּשֵׁם יְהוָה:

Och Adam umgicks åter med sin kvinna

och hon födde en son

och hon kallade hans namn: Shet

För utsett (Shat) åt mig har Gud en annan säd istället för Abel

för dödade honom Kain

Och åt Shet, även honom föddes en son

och han kallade hans namn: Enosh²⁰⁵

Vid den tiden började han åkalla HERRENS namn

²⁰⁵ Notera att här är första gången som det är fadern som ger namn åt barnet.

15.2 Kommentarer över detaljer i avslutningen

15.2.1 Namnen Shet och Enosh

Notera att namnet "Shet" antagligen anknyter till att Gud "Shat" (utsett) en annan säd istället för Abel. Detta stöder tanken att namnet "Kain" kan härledas från Evas jublande uttryck: "Kaniti" ish, "jag har format en man".

Enosh förekommer 42 gånger i GT, varav 18 gånger i Job, 13 gånger i Psaltaren och åtta gånger i Jesaja. Det används, enligt Westermann, endast i poetiska texter. I 32 av förekomsterna används namnet om människor i deras svaghet och begränsning, men de övriga tio fallen används namnet neutralt. Notervärt är att sex av de neutrala förekomsterna finns i 1 Mos 4 och 5.²⁰⁶

15.2.2 Gud har utsett en annan säd istället för Abel

Evas uttalande är intressant. "För utsett åt mig har Gud en annan säd istället för Abel". Istället för sin son, Abel kan betyda son,²⁰⁷ har Gud utsett en annan säd. I samband med att Kain föddes utbrast Eva "Jag har format en man med HERRENS hjälp" och Abel rapporteras bara födas. Nu är tonen annorlunda. Nu är det Gud som utsett och det han utsett är en annan säd, inte en annan son, en annan Abel. Jag har översatt med säd eftersom ordet är zera och används i 1 Mos 3:15:

Och jag ska sätta fiendskap mellan dig och mellan kvinnan och mellan din säd och mellan hennes säd. Han ska krossa (ditt) huvud och du ska krossa (hans) häl"

Ordet säd pekar framåt på ett annat sätt än son gör och jag tror författaren gör det här ordvalet medvetet för att man ska associera till löftet som getts tidigare i toledoten. Det blev ju också en av denna säd, Noach, som kom att föra livet vidare efter floden.

²⁰⁶ Westermann 1994, 339.

²⁰⁷ Se kapitel 3.4.3.

15.2.3 Hur ska man förstå kapitlets sista mening?

Kapitlets sista mening, som ju samtidigt är den sista i himmelens och jordens toledot, har skapat en hel del diskussion.²⁰⁸ Vad menas med uttalandet att ”då började han/man åkalla HERRENS namn”. Jag återger hela den sista versen ånyo:

וְלִשְׁתָּ גַם הוּא יָלַד בֶּן
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֲנוֹשׁ

אִז הוֹסֵל לִקְרֹא בְשֵׁם יְהוָה:

Och åt Shet, även honom föddes en son

och han kallade hans namn: Enosh

Vid den tiden började han åkalla HERRENS namn

Det finns fyra detaljer som gett upphov till diskussion gällande den sista meningen:

1. Vilken tid syftar ”vid den tiden” på?
2. Vad syftar ”han” eller ”man” på, är det Shet, Enosh eller människan i allmänhet?
3. Hur ska man förstå uttrycket ”åkalla HERRENS namn”?
4. Kände man till Guds egennamn HERREN vid den tiden?

Jag inleder från slutet genom att ta mig an fråga fyra och fortsätter efter det med fråga tre och till sist behandlar jag fråga ett och två.

Läser man 2 Mos 3:13-14 respektive 2 Mos 6:3 kan man få uppfattningen att det är först då Gud avslöjar sitt personnamn JHVH till Mose. Hur ska man då förstå detta att någon redan vid tidpunkten för Enoshs födelse började åkalla HERRENS namn? Uppfattningen att man inte kände till namnet HERREN, alltså JHVH, innan Mose tid kan bygga på en fel- eller övertolkning av verserna i 2 Mos. Man bör notera att namnet redan använts genomgående i hela himmelens och jordens toledot och inte minst Evas utrop: Jag har fått en son av HERREN (JHVH).²⁰⁹ Likaså åkallar såväl Abraham som Isak HERRENS namn vid olika tillfällen långt före Mose tid.²¹⁰ Jag håller med Westermann om att författaren inte såg någon motsättning mellan 1 Mos 4:26 och 2 Mos. I 2 Mos handlar det om hela det israeliska folket och deras kännedom om HERREN, i 1 Mos 4 om något helt annat, om tillbedjan.²¹¹ Jag frågar mig också om det finns någon logik i att Israels folk inte kände till egennamnet JHVH innan Mose tid. Mose vill få trovärdighet och frågar: ”Vem ska jag säga att har sänt mig?” och till

²⁰⁸ Westermann 1994, 339.

²⁰⁹ Att enligt dokumenthypotesen dela upp texten i 1-2 Mosebok i olika källor som kände eller inte kände till Guds egennamn JHVH löser inte heller det problem som uppstår om man menar att namnet JHVH blev känt först vid Mose tid. Se t.ex. Cassuto 2008, 18-49.

²¹⁰ 1 Mos 12:8; 13:4; 21:33; 26:25.

²¹¹ Westermann 1994, 339.

svar får han ”Säg att JHVH sände dig”.²¹² Kände de inte till namnet skulle Mose i så fall återvända och berätta för folket att det är en Gud de aldrig hört talas om som sänt honom. Nej, som framkommer av urhistorien och patriarkernas historia kände de nog till namnet.

Jag noterar även att uttrycket ”åkalla HERRENS namn” aldrig alterneras med ”åkalla Guds namn” om personnamnet JHVH avses. Alltid när uttrycket används är det ett personnamn som åkallas. Jag upprepar ännu en gång att ”elohim” inte är ett namn utan ett appellativ.

”Beshem” ,בִּשְׁמִי, betyder ordagrant ”i namnet” och det är ett personnamn som följer. Uttrycket att åkalla JHVH används även i 1 Mos 12:8; 13:4; 21:3; 26:25; 2 Mos 33:19; 34:5. Att kalla på någon בִּשְׁמִי används med personnamn i 2 Mos 31:2; 35:30. Att tala och välsigna i JHVH namn används i 5 Mos 18:22; 21:5. Att tjäna namnet JHVH används i 5 Mos 18:5, 7. Aldrig används appellativet ”gud” efter בִּשְׁמִי. Om andra gudar används uttrycket ”tala i andra gudars namn” en gång i Pentateuken i 5 Mos 18:20.

Som inte minst Cassuto betonar och demonstrerar så är JHVH och Gud inte synonymer. Personnamnet JHVH används i vissa sammanhang och appellativet ”Gud” i andra. Ibland varieras även benämningarna för variationens skull.²¹³ På basis av det jag ovan redogjort för är användningen av egennamnet JHVH en språklig nödvändighet i 1 Mos 4:26.

Jag går nu över till fråga tre som delvis hänger samman med fråga fyra. Vad innebär det att ”åkalla HERRENS namn”?

En fråga som delar forskarna är om man ska förstå uttrycket som något kultiskt eller inte. Cassuto lyfter fram att uttrycket ”åkalla HERRENS namn” inte innebär något specifikt kultiskt utan sammanhanget avgör hur uttrycket ska tolkas. Istället är det en startpunkt för tillbedjan som anges.²¹⁴ Westermann beskriver det som startpunkten för kult, eller tillbedjan, även om han inte definierar vad han menar med kult specifikt.²¹⁵ Egentligen är skillnaden liten. Man är överens om att det är tillbedjan som avses.

Fråga ett handlar om vilken tid som avses. Här finns även olika åsikter. Westermann menar att det handlar om urhistorien i allmänhet. Författaren avser att meddela att tillbedjan, mer eller mindre kultisk, praktiserades redan från början av historien. Såväl Hamilton som Westermann lyfter fram att författaren vill poängtera att Shets linjes bidrag till världen inte var inom den kulturella sfären utan inom den religiösa – tillbedjan av JHVH.²¹⁶

Cassuto och Hamilton förstår ”vid den tiden” mycket mer specifikt. Det var just då – i samband med att Shets son Enosh föddes som man började åkalla HERRENS namn. Cassuto är inne på en än mer personlig och situationsspecifik linje då han även poängterar att det inte

²¹² I 2 Mos 3:14 är det en annan grammatikalisk form av namnet JHVH som används. Namnet är ett verb och översätts som ”Jag är”.

²¹³ För en gedigen genomgång se Cassuto (2008, 18-49).

²¹⁴ Wenham 1987, 116; Hamilton 1990, 243; Cassuto 1998, 247-248.

²¹⁵ Westermann 1994, 339.

²¹⁶ Hamilton 1990, 251; Westermann 1994, 339-341.

är människan i allmänhet som avses utan just Shet som då börjar åkalla HERRENS namn i samband med tiden för Enoshs födelse.²¹⁷

Om man omfattar Cassutos resonemang finns det skäl att översätta: "Vid den tiden började *han* åkalla HERRENS namn" i stället för det allmänna "man". Det är i så fall ingen allmän tidsangivelse, utan det anger att det var Shets ättlingar som började åkalla HERRENS namn. Hur Shets släktled utvecklas vidare beskrivs i 1 Mos 5. Kommer det släktledet att bli annorlunda än Kains linje? Det sista uttalandet väcker nyfikenhet mot vad som komma skall.

I vilket fall är det en positiv slutton på himmelens och jordens toledot. Denna toledot som förde människan från ett paradisiskt tillstånd till mörker, disharmoni och ond bråd död, allt p.g.a. människans olydnad. Men samtidigt är toledoten genomsyrad av Guds oförtjänta nåd som tydliggörs bl.a. genom att Gud klär Adam och Eva efter fallet och att Gud lovar Kain sitt oförtjänta beskydd. Synden fick konsekvens men Gud övergav inte människan.

15.3 Vilken funktion har 1 Mos 4:25-26?

Inom forskningen finns olika teorier om hur 1 Mos 4:25-26 förhåller sig till det som föregår. Forskare som Westermann och Gunkel ser i 1 Mos 4:25-26 en självständig genealogi som är en fristående tradition från det som föregår. De anser att den tydliga sammanlänkningen med kapitlets början endast är senare tillägg i texten. En annan syn representeras bl.a. av Cassuto som ser verserna som en avslutning av 1 Mos 4. Enligt Cassuto sammanlänkar 1 Mos 4:25-26 med 1 Mos 4:1-2 och avslutar samtidigt himmelens och jordens toledot på ett förväntat sätt.²¹⁸

Jag har analyserat empirin för att om möjligt kunna finna stöd för eller förkasta någondera teorin. Min analys gav följande resultat:

Återkopplingen till Kain-Abelberättelsens inledning är mycket tydlig. Följande lista tydliggör hur mångfacetterat 1 Mos 4:25-26 återkopplar till inledningen i 1 Mos 4:1-2.

1. Adam och Eva återkommer i handlingen efter att ha varit frånvarande hela kapitlet
2. I den hebreiska texten återfinns alla ord i det första uttalandet i 1 Mos 4:25 i kapitlets första uttalande i 1 Mos 4:1²¹⁹
3. Det för himmelens och jordens toledot typiska "kände" eller "umgicks med" återkommer i imperfekt konsekutiv form vilket kopplar ihop med det som föregår. Ordet användes i perfekt i 1 Mos 4:1
4. Adam umgicks "åter", alltså på nytt, med sin kvinna
5. Det är Eva som namnger barnet i bägge fall
6. I bägge fall utbrister Eva något som ger bakgrunden till valet av namn

²¹⁷ Hamilton 1990, 251; Cassuto 1998, 247-248.

²¹⁸ Westermann 1994, 338; Gunkel 1997, 41; Cassuto 1998, 190-191, 244.

²¹⁹ Se nästa kapitel för ett tydliggörande.

7. I bägge fall finns spår av paronomasi i den hebreiska texten Kain-kaniti (format) och Shet - shat (utsett)
8. Både Kain och Abel nämns i såväl inledning som avslutning
9. Det anges att Shet är ”istället för Abel som Kain dödade”
10. I 1 Mos 4:1 namnges Eva men inte Adam, där används ”mannen – Eva”. I avslutningen är det tvärtom, Adam namnges men inte Eva, där används ”Adam-kvinna”. Många kommentatorer har frågat sig varför det är bara den ena parten som namnges i vart fall, men ingen av de forskare jag läst har noterat det jag nu påvisar att den ena namnges i inledningen och den andra i avslutningen.

Denna teknik, när en berättelse omsluts i början och slutet, kallas *inclusio*. Den tekniken används även i skapelseberättelsen där introduktionen och dag sju bildar ett *inclusio*.²²⁰

Begreppet *inclusio* betecknar en kompletterande teknik för att strukturera de mindre enheterna i en helhet. *Inclusio* innebär att man låter slutet av en helhet avspegla början. Man gör det genom att i den sista enheten återvända till samma ordval eller tema man använt i den första. Detta är tänkt att uppfattas som en avrundande signal av lyssnaren eller läsaren.²²¹

Förutom den klara sammankopplingen demonstrerad ovan lyfter Cassuto fram ytterligare en aspekt som stöder att 1 Mos 4:25-26 är en lämplig avslutning av berättelsen om Kain. Typiskt för hur toledoterna i urhistorien är strukturerade är att slutet ska vara positivt och ge hopp.²²² Även detta uppfylls nu genom att Adam och Eva får tröst och nytt hopp genom Shet, samt att det sedan konstateras att nu börjar Shet åkalla HERRENS namn. Cassuto konstaterar att om helheten skulle ha slutat med att Lemech uttalar sitt ”sju gånger blir Kain hämnad, men Lemech sjuttiosju gånger i 1 Mos 4:24 hade man kunnat inse att slutet av toledoten fattas. Men det gör den inte utan 1 Mos 4:25-26 ger en vacker, förväntad och hoppingivande avslutning av såväl historien om Kain och Abel som hela himmelens och jordens toledot.²²³

På basis av det ovan presenterade anser jag det mycket tydligt att 1 Mos 4:1-2 utgör ett *inclusio* tillsammans med 1 Mos 4:25-26. Jag anser även att man därför på goda grunder kan förkasta den teori som hävdar att 1 Mos 4:25-26 är en självständig genealogi som saknar relation till det som föregår den.

²²⁰ 1 Mos 1:1-2 respektive 1 Mos 2:1-3. Jungerstam 2013, 61-66.

²²¹ Dorsey 1999, 26; Walsh 2009, 110; Bauer & Traina 2011, 117-118.

²²² Cassuto 1998, 244.

²²³ Cassuto 1998, 190-191.

15.4 Variation mellan inledning och avslutning

I avslutningen använder författaren repetition kombinerat med variation. Jag delar upp avslutningen så att jag först noterar de variationer som finns i 1 Mos 4:25 gentemot 1 Mos 4:1-2 varefter jag noterar de nya variationer som återfinns i toledotens sista vers 1 Mos 4:26.

Jämför man 1 Mos 4:1 och 1 Mos 4:25 verkar verserna vid första anblicken vara snarast identiskt formulerade. Men en noggrann analys visar att mycken variation används i verserna trots likheterna och den tydliga sammanlänkningen.

Först ger jag verserna i min översättning varefter jag jämför den hebreiska texten. De siffror jag anger inom parentes syftar till den lista som följer där jag beskriver de variationer jag noterat. De två sista raderna i kapitlets inledning har ingen direkt motsvarighet i kapitlets slut annat än att det nämns att Abel föds och det återknyts till Abel i avslutningen. Jag betecknar inledningen av kapitlet som "A" och avslutningen som "B".

1 Mos 4:1-2 (A):

Men mannen (1) hade haft umgänge (2) med Eva (3), sin kvinna

Och hon blev havande (4) och födde Kain (5)

Och hon sa:(6) ”Jag har fått en man från HERREN (8)

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel

Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken

1 Mos 4:25-26 (B):

Och Adam (1) umgicks (2) åter²²⁴ med sin kvinna

och hon födde en son (5)

och hon kallade hans namn (7): Shet:

För utsett (Shat) åt mig har Gud (8) en annan säd istället för Abel

för dödade honom Kain

När man jämför den första raden i respektive del återkommer alla ord i hebreiskan. Den skillnad som finns är verbets tempus och att bestämningsartikeln saknas framför ”Adam” i avslutningen. I inledningen blir betydelsen därför ”man” och i avslutningen personnamnet Adam. Som följer redovisar jag de åtta variationer jag noterat i dessa verser.

1. I A används uttrycket Mannen respektive namnet Adam i B.²²⁵
2. Olika verbformer används. I A förekommer perfekt som används för att ge bakgrundsinformation om vad som hänt tidigare innan handlingen går vidare och i B används imperfekt konsekutiv som är berättarformen som för handlingen kronologiskt framåt.
3. I A nämns Evas namn, inte i B. För Adam är det tvärtom, hans namn nämns inte i A, men nog i B.
4. I A nämns att hon blev havande, inte i B.
5. I A nämns namnet direkt, i B rapporteras endast ”en son”.
6. I A finns uttrycket ”Och hon sa” vilket inte förekommer i B.
7. Uttrycket ”Och hon kallade hans namn” förekommer endast i B.
8. I A används HERREN, alltså tetragrammaton JHVH, medan i B används Gud, alltså Elohim. Detta är speciellt anmärkningsvärt eftersom kapitel fyra anges som hörande till J-källan där endast HERREN borde användas. Läser man sig inte vid denna indelning är detta bara ytterligare en av många variationer författaren använder.²²⁶

²²⁴ Notera att här finns ett ”åter” vilket anspelar på händelsen i 1 Mos 4:1-2.

²²⁵ Enda skillnaden i hebreiskan är avsaknaden av bestämd artikel.

²²⁶ Jag omfattar inte dokumentshypotesen, men ser det som mycket intressant att notera var den harmonierar med empirin och var den inte gör det. Det senare är ofta förekommande.

Nedan följer samma jämförelse med den hebreiska texten:

A:

וְהָאָדָם (1) יָדַע (2) אֶת חַוָּה (3) אִשְׁתּוֹ
(4) וַתֵּהָרֵי
וַתֵּלֵד אֶת קַיִן (5)

(6) וַתֹּאמֶר
קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה: (8)

B:

וַיֵּדַע (2) אָדָם (1) עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ
וַתֵּלֵד בֶּן (5)
וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת (7)
כִּי שֵׁת לִי אֱלֹהִים (8) זָרַע אַחֵר תַּחַת הַכֶּבֶל
כִּי הִרְגוּ קַיִן

Som följer presenterar jag de nya variationer som finns i den sista versen, i 1 Mos 4:26.

וַלְשֵׁת גַּם הוּא יָלַד בֶּן
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֶנוֹשׁ
אִז הוֹסִיל לְקָרֵא בְשֵׁם יְהוָה:

Och åt Shet, även honom föddes en son

och han kallade hans namn: Enosh

Vid den tiden började han åkalla HERRENS namn.

Två nya variationer dyker upp i denna vers:

1. Den första är en variation av verbformen. Nu används ”joland”, som är qal passiv perfekt. ”honom föddes en son”.
2. För första gången namnger inte modern barnet, utan det är ”han” som gör det.

Detta stöder ytterligare slutsatsen att de genealogier som presenteras i 1 Mos 4 är allt annat än monotona upprepningar. Tvärtom ger en noggrann analys vid handen att de är närmast sprängfyllda av variationer.²²⁷ I nästa kapitel presenterar jag en översikt av alla variationer som förekommer i Kains genealogi.

²²⁷ Se även kapitel 14, 15.4 och 16.1.

16 Avslutande analyser

16.1 Variation av födelseuttryck i hela 1 Mos 4

Som jag tidigare nämnt anses genealogier höra till de mest monotona avsnitten i GT:s texter. Westermann uttrycker det som att släktlistornas språk, inklusive meningarnas ordningsföljd följer ett fixerat mönster.²²⁸ Mot den bakgrunden anser jag resultatet av min analys av Kains genealogi anmärkningsvärt..

Först listar jag alla födelseformler i 1 Mos 4 och noterar antalet variationer varefter jag presenterar min slutsats.

1.

וְהָאָדָם יָדַע²²⁹ אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ
וַתְהַרַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן

*Men mannen hade haft²³⁰ umgänge med Eva, sin kvinna
Och hon blev havande och födde Kain*

2

וַתִּסְרֶה לְלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל
וַתְהַרַר עֲדָה וַתֵּלֶד אֶת קַיִן

Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel

a. Variation 1

3

וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ
וַתְהַרַר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוֹךְ

Och Kain umgicks med sin kvinna och hon blev havande och hon födde Chanoch

b. Variation 2.

1. Verbens form är olika (perfekt/imperfekt konsekutiv)
2. Namnet på Kains kvinna nämns inte

4

וַיֵּלֶד לְחֲנוֹךְ אֶת עִירָד

Och föddes åt Chanoch Irad

c. Variation 3

²²⁸ Westermann 1994, 327.

²²⁹ Ordet är i perfekt.

²³⁰ Eftersom verbet är i perfekt kan man översätta både med imperfekt och pluskvamperfekt, hade eller hade haft.

5

ועירד ילד את מחויאל

Och Irad gav upphov till Mechujael

d. Variation 4

6

ומחויאל ילד את מתושאל

Och Mechujael gav upphov till Metushael

d. Variation 4

7

ומתושאל ילד את למך:

Och Metushael gav upphov till Lemech

d. Variation 4

- *Här är alltså tre likadana formuleringar i rad*

8

ותלד עדה את יבול

הוא היתה אבי יושב אהל ומקנה:

Och Ada födde Javal,

han blev far till dem som bor i tält och har boskap

e. Variation 5

- *Nu nämns inte att mannen umgicks med henne och hon blev havande som i den första formeln och variation 2*

9

ושם אחיו יובל

הוא היתה אבי כל תפש כנור ועוגב:

Och namnet på hans bror var Juval

Han blev far till alla som spelar stränginstrument och flöjt

f. Variation 6

10

לטש כל חרש נחשת וברזל וצלח גם הוא ילדה את תובל קין

Och Tsilla, också hon, födde Tubal Kain, en smidare av alla föremål av koppar och järn

g. Variation 7

11

ואחות תובל קין נעמה:

Och syster till Tubal Kain var Naama

h. Variation 8

12

וַיָּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן
וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת

Och Adam umgicks åter med sin kvinna

och hon födde en son

och hon kallade hans namn: S(h)et

i. Variation 9

- *Här nämns ”åter”*
- *Här finns inget ”och hon blev havande” som i uttryck 1 och variation 2*

13

וַיֵּלֶּם הָאֱלֹהִים אֶת הוּא יֵלֶד בֶּן
וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֶנּוֹשׁ

Och åt Shet, även åt honom föddes en son

och han kallade hans namn: Enosh

j. Variation 10

I 1 Mos 4 finns således 13 födelseformler. Bland dessa används 10 olika variationer av det första uttrycket. Således används 11 olika varianter! Detta är mycket anmärkningsvärt om genealogier förväntas vara monotona och variationslösa. Den enda gång samma formel upprepas är det trefaldigt varav den sista anger Lemechs födelse. En trefaldig ordagrann upprepning uttrycker betoning och Lemech och hans söner accentueras således även genom hur variationerna används.²³¹

I de flesta översättningar harmoniserar man texten. Man kan t.ex. notera att endast fem variationer finns kvar i Bibel 2000.

16.2 Struktur och ordfrekvens

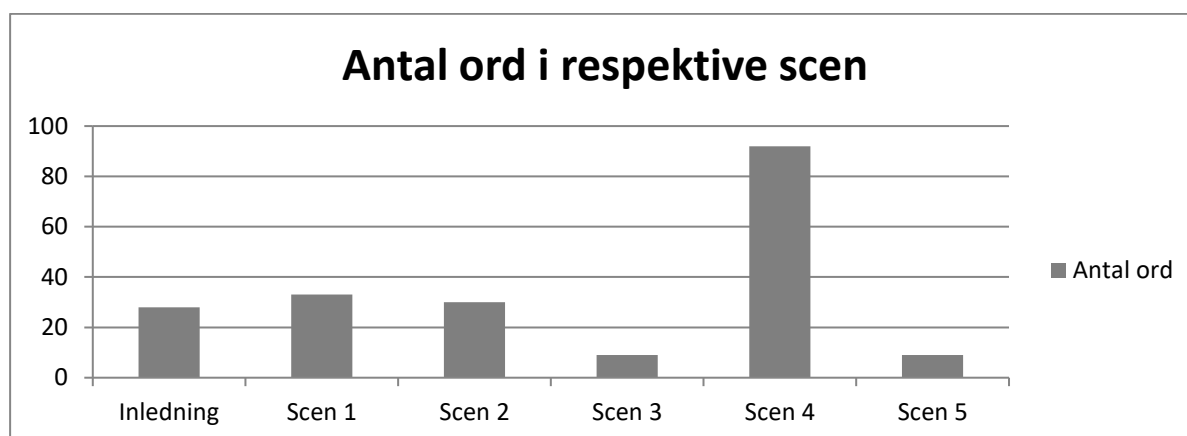
Jag kommer först att presentera min analys av struktur och ordfrekvens i Kain-Abelberättelsen, sedan presenterar jag strukturen i Kains genealogi och sist analyserar jag 1 Mos 4 som helhet samt även himmelens och jordens toledot som en helhet.

Därefter gör jag en komparativ analys gentemot såväl skapelseberättelsen, Edenberättelsen som Kain-Abelberättelsen.

²³¹ Cassuto 1998, 193.

16.2.1 Struktur och ordfrekvens i Kain-Abelberättelsen

Vad gäller strukturen i Kain-Abelberättelsen kan konstateras att den har en inledning som rapporterar om att barnen föds och deras yrken. Sedan kan själva berättelsen delas in i fem scener. Berättelsens klimax, mordet, utgör den mittersta scenen som är mycket kort medan den scen som följer, där konsekvenserna rapporteras, är mycket lång varefter berättelsen avslutas kort. Jag tydliggör detta i följande tabell:

Tyngdpunkten vad gäller omfattning finns således i den nästsista delen i berättelsen medan berättelsens klimax, mordet, är mycket kort i mitten av berättelsen.

Med följande tabell tydliggör jag även strukturen men jag inkluderar också en analys av vilken typ av text det är och vilka personer som är närvarande. Man kan notera att berättelsen alternerar mellan narrativ och dialog och att i narrativen är det Kain och Abel, eller Kain i den sista delen, som är närvarande medan i dialogen är det HERREN och Kain.

Scen	Vers	typ	Antal ord	Personer närvarande
Inledning	1-2	Inledning	28	Adam och Eva + Kain och Abel
1	3-5	narrativ	33	Kain och Abel
2	6-8a	dialog	30	Kain och HERREN
3	8b	narrativ	9	Kain och Abel (Mordet)
4	9-15	dialog	92	HERREN och Kain
5	16	narrativ	9	Kain

Totalt	201
--------	-----

Man bör också notera att berättelsen är kiastiskt uppbyggd såtillvida att före den centrala delen, mordet, varnas Kain för att låta synden regera medan i den del som följer mordet meddelas konsekvenserna av att han inte ville hörsamma Guds varning. I den första scenen närmar sig Kain HERREN med ett offer, medan Kain i den sista går bort från HERRENS ansikte. Det är en vackert kiastiskt strukturerad berättelse!

Vad gäller ordfrekvens kan man notera att inledningen består av 28 ord som är en multipel av sju. Den kan därutöver delas in i två delar som vardera består av 14 ord enligt följande:²³²

*Men mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna
Och hon blev havande och födde Kain
Och hon sa: Jag har format en man med HERRENS hjälp (14 ord)*

*Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel
Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken (14 ord)*

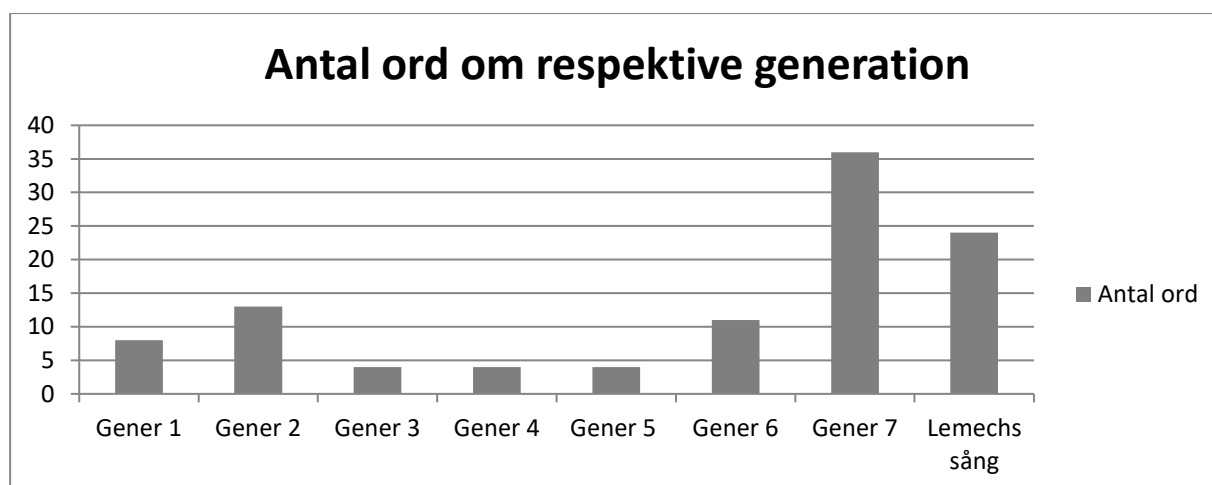
Därutöver är totalantalet ord 201, vilket är en multipel av tre. Alla scener förutom den nästista är också multipler av tre.

Att inledningen är en multipel av sju är intressant, speciellt med tanke på att introduktionen i skapelseberättelsen är en multipel av sju med sina 21 ord där den första meningen består av sju ord. Sju ord utgör också den första meningen efter toledot-formeln i Edenberättelsen och alla ord i Edenberättelsen är även de en multipel av sju: 658.²³³

Men man bör också komma ihåg att Kain-Abelberättelsen tillsammans med Kains genealogi bildar en helhet som utgörs av hela kapitel fyra. Inledningen av Kain-Abelberättelsen bildar ett inclusio tillsammans med de två sista verserna i kapitlet. Därför presenterar jag i kapitel 16.3.3 en analys av 1 Mos 4 som helhet.

16.2.2 Strukturen i Kains genealogi

Vad gäller Kains genealogi är strukturen mycket klar. Förutom att det ges tilläggsinformation om den första generationen efter Kain så ligger betoningen helt och hållet på den sjätte och sjunde generationen. Den sjätte generationen efter Kain är ju samtidigt den sjunde efter Adam, vilket kan noteras. Följande tabell tydliggör detta:

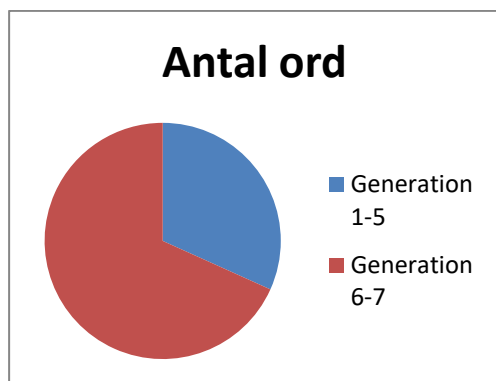

²³² Ordfrekvensen räknar jag från den hebreiska texten.

²³³ Jungerstam 2013; 2015.

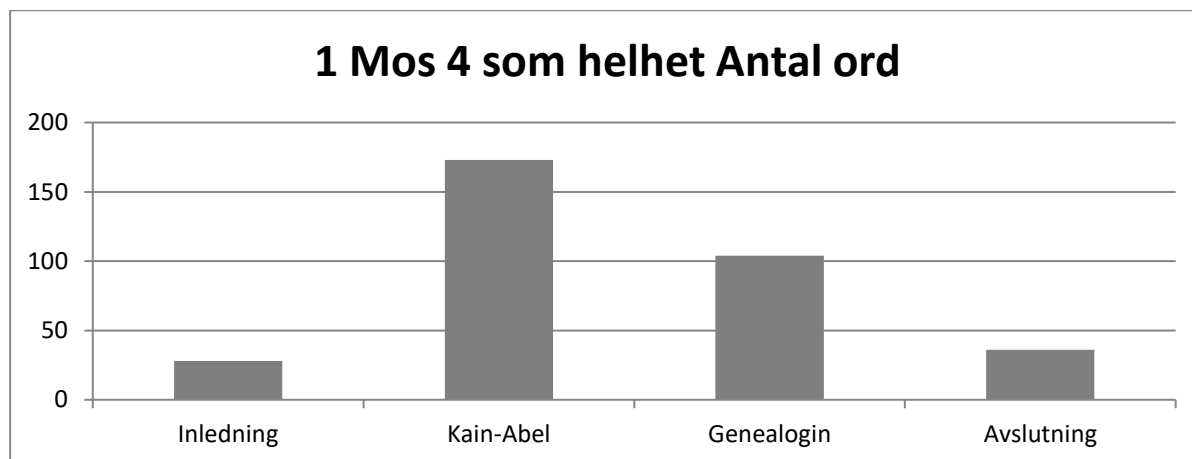
Som helhet används två tredjedelar av orden i genealogin om generation sex och sju vilket tydliggörs av följande tabell och diagram:

	Antal ord	Procent
Generation 1-5	33	32%
Generation 6-7	71	68%

16.2.3 Struktur och ordfrekvens för 1 Mos 4 samt himmelens och jordens toledot.

Som tidigare konstaterats är 1 Mos 4 en helhet. Strukturen är okomplicerad. Helheten innesluts av ett *inclusio* som består av de två första respektive två sista verserna i kapitlet.

Som följer ska jag granska huruvida det förekommer notervärda mönster vad gäller ordfrekvens såväl i 1 Mos 4 ensamt som i himmelens och jordens toledot som helhet, vilken även inkluderar Edenberättelsen.²³⁴

²³⁴ Denna första toledot utgörs av 1 Mos 2:4-4:26.

I skapelseberättelsen har jag noterat åtskilligt intressant vad gäller ordfrekvens, speciellt vad gäller talen tre och sju samt multipler av dessa.²³⁵ En analys av Edenberättelsens ordfrekvens har jag även gjort tidigare. I den berättelsen ensam fann jag inte särdeles mycket värt att notera.²³⁶

Talet sju förekommer ofta i 1 Mos 4 som helhet.²³⁷ Nedan följer en lista där talet sju eller multipler av sju förekommer.

1. Antalet namn listade från Adam och Eva till Naama är 14. (2 x 7)
2. Kains namn nämns 14 gånger
3. Abels namn nämns sju gånger i den egentliga berättelsen
4. Broder nämns sju gånger
5. Shem (som betyder namn) nämns sju gånger
6. I hela toledoten (2:4-4:26) nämns erets (jorden) sju gånger, sade (fältet) sju gånger, adama (marken) 14 gånger
7. Gud (Elohim), HERREN (JHVH) och HERREN Gud förekommer 35 gånger (7 x 5). Exakt lika många gånger som Gud förekommer i skapelseberättelsen.
8. Tillsammans förekommer alltså beteckningarna på Gud 70 gånger i Skapelseberättelsen och himmelens och jordens toledot (1 Mos 1-4). Gud förekommer 40 gånger, HERREN Gud 20 gånger och HERREN 10 gånger. Den sjuttionde gången är alltså detta: *Då började han åkalla HERRENS namn.*

Cassuto lyfter även fram det sexagesimala systemet, som var bl.a. sumerernas sätt att räkna. I det moderna samhället finns det kvar i cirkelns grader som är 360, timmen som delas i 60 minuter, liksom i dussinnet.²³⁸

1. De manliga ättlingarna till Adam är 12
2. Roten jld i verbet föda och yngling förekommer 12 gånger
3. Gud eller HERREN Gud förekommer 60 gånger i skapelseberättelsen och himmelens och jordens toledot
4. HERREN eller HERREN Gud förekommer 30 gånger i himmelens och jordens toledot

Sammantaget är det ovan presenterade anmärkningsvärt. Resultatet tyder på att författaren är mycket medveten om hur han använder ordfrekvenser i sina berättelser. Intressant är att jag upptäckte samma fenomen gällande ordfrekvens i skapelseberättelsen.²³⁹ Det stöder även uppfattningen om en gemensam slutlig redaktion av berättelserna av en gemensam redaktor.²⁴⁰

Jag håller med Cassuto (1998, 193) när han hävdar att bl.a. denna numeriska symmetri demonstrerar att den text man har tillgång till uppvisar en enhetlighet och harmoni som motsäger de teorier som hävdar att texterna sammanställdes genom att olika extrakt av

²³⁵ Jungerstam 2013, 57-60.

²³⁶ Jungerstam 2015, 76-77.

²³⁷ Wenham 1987, 96; Cassuto 1998, 192.

²³⁸ Cassuto 1998, 193.

²³⁹ Jungerstam 2013, 58-60.

²⁴⁰ Se mer om förhållandet mellan skapelseberättelsen och Edenberättelsen i Jungerstam 2015.

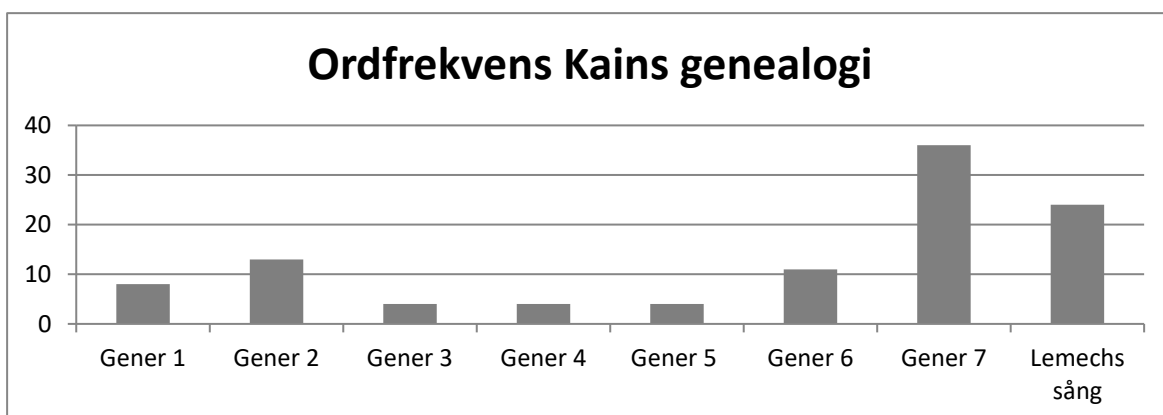
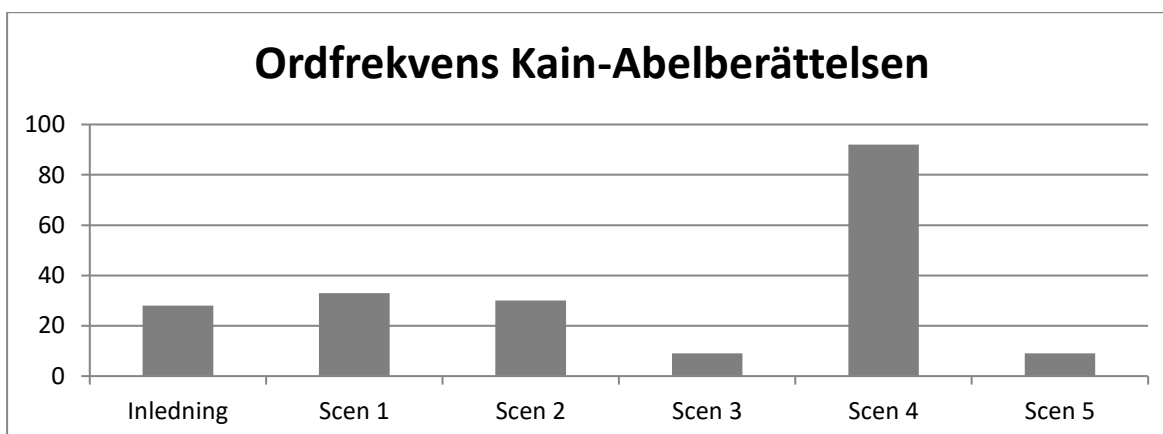
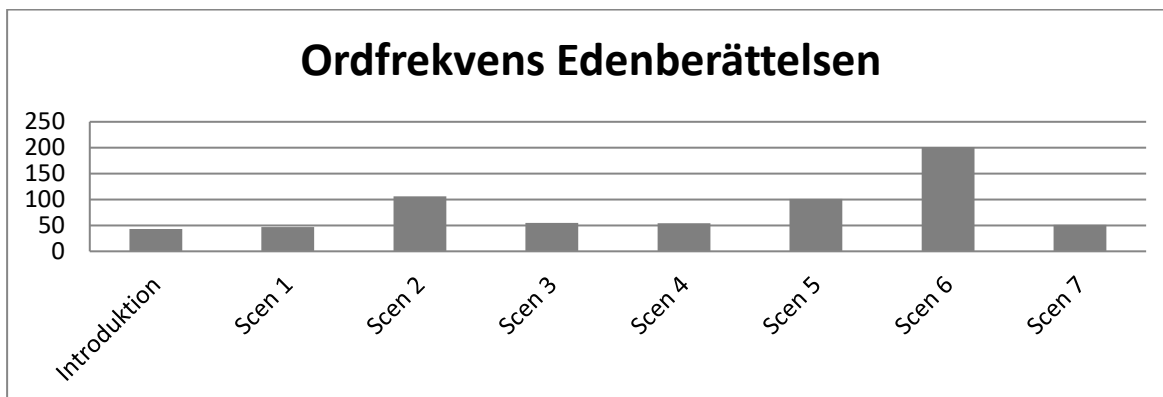
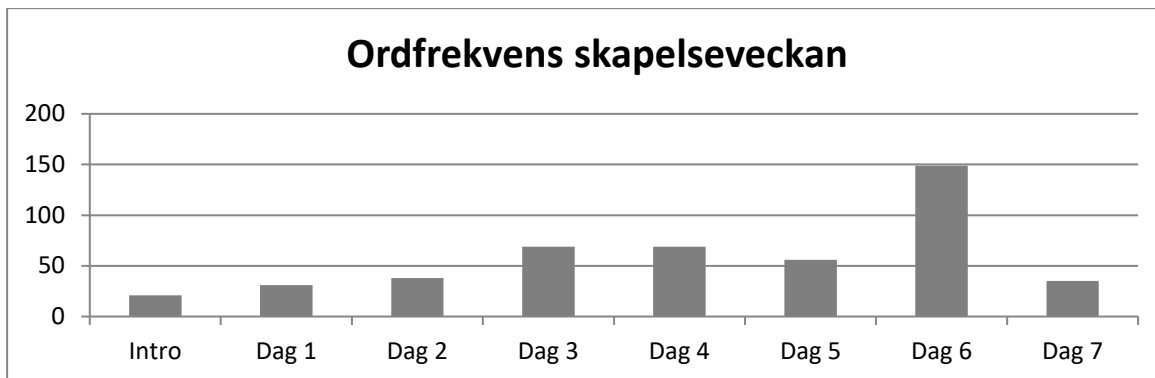
berättelser sammanfördes från olika inbördes motsägelsefulla källor och slutligen editerades på ett klumpigt sätt som inte såg motsättningar och disharmoni. Både vad gäller budskap och komposition uppvisar 1 Mos 1-4 såväl harmoni som en frapperande skickligt komponerad text.²⁴¹

16.2.4 En komparativ analys gentemot skapelse- och Edenberättelsen

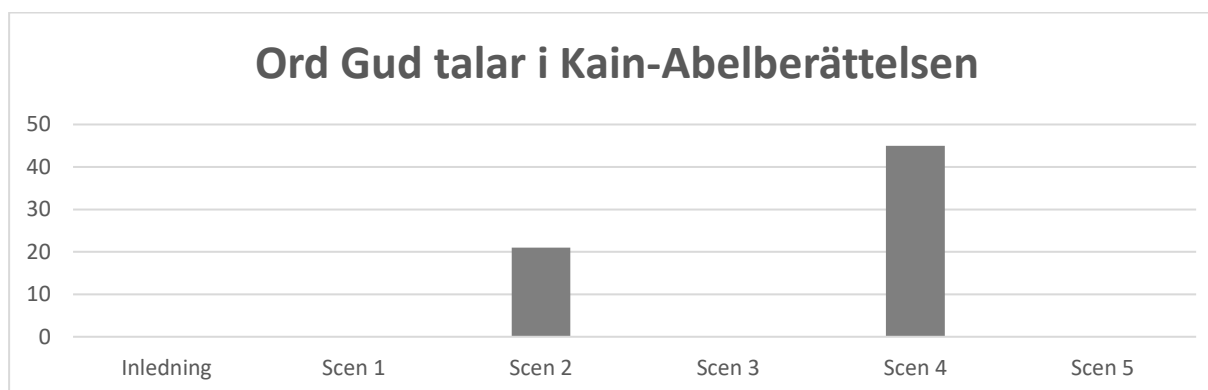
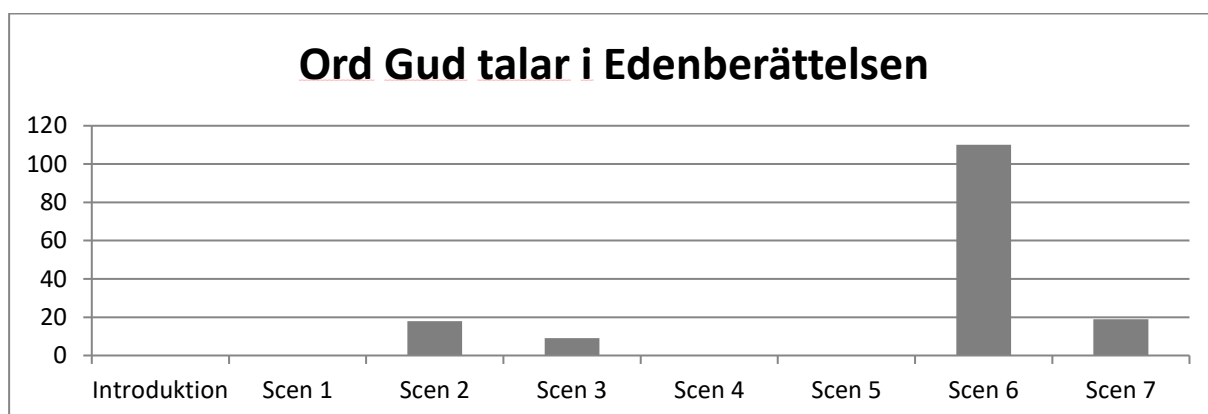
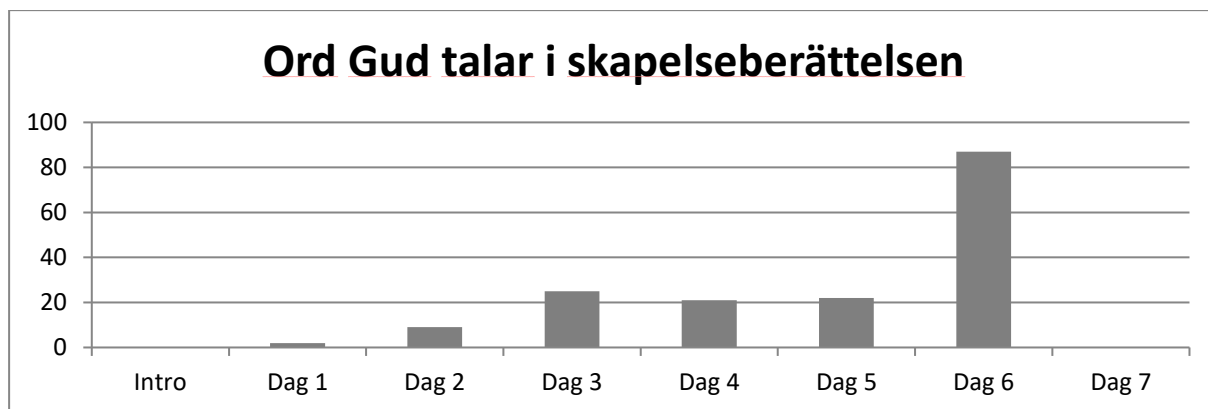
I detta kapitel presenterar jag en komparativ analys där jag jämför strukturen dels i Kain-Abelberättelsen och dels i Kains genealogi gentemot skapelse- och Edenberättelsen.

Jag presenterar analysen först vad gäller ordfrekvens för alla fyra enheter och sedan presenterar jag en analys av hur många ord Gud talar i respektive scen. I den analysen lämnas Kains genealogi bort eftersom Gud inte talar i genealogin.

²⁴¹ För mer om detta se Jungerstam 2013, 2015.

Man kan konstatera en liknande struktur med den näst sista enheten som tydlig höjdpunkt vad gäller omfattning. Det intrycket förstärks ytterligare om man jämför antal ord Gud talar i respektive enhet:

Sammanfattningsvis kan man se ett gemensamt mönster. Resultatet är anmärkningsvärt såtillvida att det allmänt, på basis av dokumenthypotesen, antas att författaren till skapelseberättelsen och författaren till himmelens och jordens toledot inget har med varandra att göra och de har inte heller varit medvetna om varandras texter. Om 1 Mos 1-4 istället är komponerat av samma författare som utgående från gamla källor sammanställt helheten är resultatet mindre förvånande.²⁴²

²⁴² För en analys av hur skapelseberättelsen och Edenberättelsen hör ihop se Jungerstam 2015.

17 Sammanfattande diskussion

Syftet med det här arbetet var tredelat: För det första skulle det om möjligt förklara eller erbjuda alternativa tolkningsalternativ för svårförstådda detaljer eller avsnitt. Jag nämnde följande frågor:

- Vad sa Kain åt Abel innan mordet?
- Blev Kain förbannad?
- Vad innebar Kains straff?
- Vilket tecken gavs åt Kain som beskydd?
- Vem byggde den första staden, Kain eller Chanoch?

Jag kan konstatera att jag har uppnått syftet gällande detta och frågorna är besvarade eller tolkningsalternativ givna vad gäller alla frågor.

För det andra ämnade jag fokusera på struktur och variation och jag presenterade följande fem forskningsfrågor:

1. Är 1 Mos 4 en fristående del eller en direkt fortsättning på Edenberättelsen?
2. Är texten i 1 Mos 4 en mer eller mindre misslyckad kombination av texter från olika, inbördes oberoende, källor eller vittnar texten om en omsorgsfullt bearbetad harmonisk helhet?
3. Är språket i Kains genealogi monotont upprepande?
4. Är 1 Mos 4:25-26 en självständig tradition utan förbindelse till vad som föregår verserna eller är verserna en naturlig del av 1 Mos 4?
5. Visar en analys av struktur och särdrag vad gäller skapelseberättelsen i jämförelse med Edenberättelsen och historien om Kain och Abel spår av harmoni eller disharmoni?

Svaret på fråga ett är att 1 Mos 4 tydligt är en direkt fortsättning på Edenberättelsen. Vad gäller fråga två kan konstateras att texten är en välkomponerad harmonisk helhet och svaret på fråga tre blev att Kains genealogi är mycket variationsrik där 11 varianter används för 13 födelseformler. Fråga fyra kan besvaras utgående från att verserna fungerar som del två i det *inclusio* som inramar historien om Kain och Abel och är därför en naturlig del av 1 Mos 4. Gällande fråga fem kan konstateras att berättelserna harmonierar vad gäller såväl struktur som särdrag.

Sammanfattningsvis anser jag att det här arbetet har tydliggjort den välgenomtänkta och skickliga komposition som 1 Mos 4 är såväl som helhet som i dess fyra delar: Inledning, Kain-Abelberättelse, Kains genealogi samt avslutning. Samtidigt är 1 Mos 4 en helhet tillsammans med Edenberättelsen som tillsammans utgör himmelens och jordens toledot.

Kains genealogi verkar fokusera mer på civilisationens framväxt, samt onskans tillväxt, inte på de enskilda namnen. Westermann noterar att genealogin har total avsaknad av en politisk

dimension.²⁴³ Det är en intressant iakttagelse eftersom detta står i bjärt kontrast till utombibliskt jämförelsematerial samtidigt som det är i harmoni med såväl skapelseberättelsen som Eden- och Kain-Abelberättelsen. GT inleds alltså med tre enheter - skapelseberättelsen, Edenberättelsen samt historien om Kain och Abel - som alla är i harmoni med varandra samtidigt som de är unika bland de texter man känner till från den antika främre orienten. Gemensamt för alla tre och samtidigt i bjärt kontrast till allt tillgängligt jämförelsematerial är, förutom att de saknar politisk dimension, även att 1 Mos 1-4 helt saknar allusioner till Israel, Jerusalem eller någon helgedom.²⁴⁴

Jag konstaterar att jag besvarat de forskningsfrågor jag i kapitel 1.1 ställde samt att jag i övrigt uppnått arbetets syfte.

I denna himmelens och jordens toledot har författaren låtit åhöraren eller läsaren följa utvecklingen från när människan blev till och Adam fick se sin Eva för första gången till katastrofen i 1 Mos 3 varefter 1 Mos 4 beskriver hur ondskan sprider sig och intensifieras ytterligare. Toledotens avslutning visar dock att det finns hopp!

I nästa kapitel avslutar jag det här arbetet genom att presentera min översättning av 1 Mos 4 som en helhet. Efter att ha slutfört arbetet med Kain och Abel går jag vidare med att i nästa arbete ta mig an Adams, alltså människans, toledot som startar i 1 Mos 5.

²⁴³ Westermann 1994, 344.

²⁴⁴ I jämförelsematerialet anknyts det alltid till lokala gudar, t.ex Marduk, eller centra av typen staden Uruk, Ur, Babylon osv. Se Sarna 1966, 9. Jungerstam 2013; 2015.

18 Översättning av 1 Mos 4 som helhet

*Men mannen hade haft umgänge med Eva, sin kvinna
Och hon blev havande och födde Kain
Och hon sa: Jag har format en man med HERRENS hjälp
Och hon fortsatte genom att föda hans bror, Abel
Och Abel blev en vårdare av hjorden medan Kain blev en brukare av marken*

*Och detta hände efter en tid:
Kain bar fram av markens frukt ett offer åt HERREN och Abel bar också han fram av sina
förstfödda i sin hjord och av deras fett
Och HERREN såg med välbehag till Abel och till hans offer, men till Kain och till hans offer
såg han inte med välbehag
Och en våldsam vrede upptändes hos Kain
och föll hans ansikte*

*Och HERREN sade till Kain:
Varför är din vrede upptänd, ja varför har ditt ansikte fallit?
Är det inte så att om du gör rätt är det upplyft, men om du inte gör rätt, vid din ingång har
synden slagit sig ner. Ja till dig står dess åtrå, men du ska regera över den
Men Kain blev vred på Abel, sin bror*

*Och det skedde medan de var ute på fältet
Och Kain reste sig upp mot Abel, sin bror
Och han dödade honom*

*Och HERREN sade till Kain:
Var är Abel, din broder?
Och han sa:
Jag visste inte att jag var min broders beskyddare
Och Han sa:
Vad har du gjort?
Rösten från blodet av din broder ropar till mig från marken*

*Och nu: Förbannad är du från marken som vidgade sin mun för att ta emot blodet av din
broder från din hand
Ja, när du brukar marken ska den inte fortsätta ge sin kraft till dig. Stapplande och vacklande
ska du vara på jorden*

*Och Kain sade till HERREN:
För stort är mitt straff att bära*

*Betänk, du har fördrivit mig idag från markens ansikte, även från ditt ansikte kommer jag att
vara dold.
Och jag kommer att vara stapplande och vacklande på jorden
Ja, det blir så att vem som än träffar på mig kommer att döda mig*

Men HERREN sade till honom:

Därför: Vem som än skulle döda Kain, sjufalt ska han bli vedergälld

Ja, HERREN gav en försäkran till Kain att det inte blir så att han slås ner av vem som än träffar på honom

Så gick Kain från HERRENS ansikte

Och han slog sig ner i landet Nod, österom Eden

Och Kain umgicks med sin kvinna och hon blev havande och hon födde Chanoch

Och han blev en stadsbyggare. Och man kallade stadens namn som sonens namn: Chanoch

Och föddes åt Chanoch Irad

Och Irad gav upphov till Mechujael

Och Mechujael gav upphov till Metushael

Och Metushael gav upphov till Lemech

Och han tog åt sig Lemech två kvinnor, den enes namn var Ada och namnet på den andra var Tsilla

Och Ada födde Javal, han blev far till dem som bor i tält och har boskap

Och namnet på hans bror var Juval, han blev far till alla som spelar stränginstrument och flöjt

Och Tsilla, också hon, födde Tubal Kain, en smidare av alla föremål av koppar och järn

Och syster till Tubal Kain var Naama

Och Lemech sa till sina kvinnor Ada och Tsilla:

Hör min röst ni Lemechs hustrur, ge akt på mitt tal!

Ja, En man dödar jag för mitt sår och en yngling för min skråma

Ja, sjufalt hämnad blir Kain men Lemech sjuttio och sju

Och Adam umgicks åter med sin kvinna

och hon födde en son

och hon kallade hans namn Shet

För utsett åt mig har Gud en annan säd istället för Abel

för dödade honom Kain

Och åt Shet, även honom föddes en son

och han kallade hans namn: Enosh

Vid den tiden började han åkalla HERRENS namn

Litteraturlista

Alter, R.

1981 *The Art of Biblical Narrative*. Basic Books. USA.

2004 *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Alter, R. & Kermode, F. (eds.)

1990 *The Literary Guide to the Bible*. The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge.

Amit, Y.

2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Fortress Press. Minneapolis.

Bar-Efrat, S.

2008 *Narrative Art in the Bible*. T & T Clark International. London/New York.

Bauer, D. R. & Traina, R. A.

2011 *Inductive Bible Study: A Comprehensive Guide to the Practice of Hermeneutics*. Baker Academic. Grand Rapids.

Berlin, A.

1985 *The Dynamics of Biblical Parallelism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.

1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Cassuto, U.

1998 *A Commentary on the Book of Genesis. Part One. From Adam to Noah.* The Magnes Press. Jerusalem.

2008 *The Documentary Hypothesis and the Composition of the Pentateuch.* Shalem Press. Jerusalem/New York.

Dorsey, D. A.

1999 *The Literary Structure of the Old Testament. A Commentary on Genesis–Malachi.* Baker Academic. Grand Rapids.

Ehrman, A

1962 *What did Cain say to Abel?* *The Jewish Quarterly Review* (53), 164-167.

Fishbane, M.

1998 *Biblical Text and Texture. A Literary Reading of Selected Texts.* One World. Oxford.

Fokkelman, J. P.

1990 “Genesis”. *The Literary Guide to the Bible.* R. Alter & F. Kermode (eds.). The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge, 36–55.

1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis.* The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Gunkel, H.

1997 *Genesis.* Translated by Mark E. Biddle. Mercer University Press. Macon.

Hamilton, V. P.

1990 *The Book of Genesis. Chapters 1–17.* New International Commentary of the Old Testament. Eerdmans. Grand Rapids.

Harris, R. L. et al. (eds.)

1981 *Theological Wordbook of the Old Testament, Volumes 1 & 2.* Moody Press. Chicago.

Heller, R. L.

2004 *Narrative Structure and Discourse Constellations. An Analysis of Clause Function in Biblical Hebrew Prose. Harvard Semitic Studies 55.* Eisenbrauns. Winona Lake.

Hurvitz, A.

1982 *A Linguistic Study of the Relationship between the Priestly Source and the Book of Ezekiel.* Cahiers de la revue biblique. Paris.

Jungerstam, T.

2013 *I Mosebok 1:1-2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte.* Pro gradu avhandling. Teologiska Fakulteten, Åbo Akademi. Kan läsas via www.torejungerstam.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via Tore Jungerstam som kan nås via tore.jungerstam@gmail.com

2015 *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen. En analys av struktur och innehåll.* Kan läsas via www.torejungerstam.com eller köpas via SLEF:s förlag eller direkt via Tore Jungerstam som kan nås via tore.jungerstam@gmail.com

Kugel, J. L.

1981 *The Idea of Biblical Poetry. Parallelism and its History.* The John Hopkins University Press. Baltimore and London.

Licht, J.

1986 *Storytelling in the Bible.* The Magnes Press The Hebrew University. Jerusalem.

Mettinger, T. N. D.

- 2007 *The Eden Narrative. A Literary and Religio-historical Study of Genesis 2–3.* Eisenbrauns. Winona Lake.
- 2011 *I begynnelsen. Hur ska vi förstå Bibelns tre första kapitel? Perspektiv från astrofysik och exegetik.* Studier i exegetik och judaistik utgivna av Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 9. Åbo.

Sarna, N. M.

- 1966 *Understanding Genesis.* Schocken Books. New York.

Skinner, J.

- 2012 *A Critical and Exegetical Commentary on Genesis.* Forgotten Books. Middletown.

Sternberg, M.

- 1987 *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading.* Indiana University Press. Bloomington.

Van Gemeren, W. A. (ed.)

- 1997 *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis.* Zondervan. Grand Rapids.

Walsh, J. T.

- 2001 *Style and Structure in Biblical Hebrew Narrative.* The Liturgical Press. Collegeville.
- 2009 *Old Testament Narrative. A Guide to Interpretation.* Westminster John Knox Press. Louisville, Kentucky.

Waltke, B. K.

- 2001 *Genesis. A Commentary.* Zondervan. Grand Rapids.

Wenham, G. J.

1987 *Genesis 1–15*. Word Biblical Commentary. Thomas Nelson. Dallas.

Westermann, C.

1994 *Genesis 1–11. A Continental Commentary*. Translated by J.J. Scullion. Fortress Press. Minneapolis.

Wilson, R. R.

1977 *Genealogy and History in the Biblical World*. Yale University Press. New Haven and London.

